

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Moonika Aruvainu

**SOTSIAALSETE OSKUSTE VÕIMESTAMISE OLULISUS NOORE
TÖÖHÕIVEVALMIDUSE SAAVUTAMISEL NOORSOOTÖÖTAJATE
ARUSAAMADES LÄÄNE-VIRUMAA NÄITEL**

Magistritöö

Õppejõud: Epp Adler, MA

Tartu 2019

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaeg/
...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/ (...../teaduskraad/),
..... /amet/

THE IMPORTANCE OF EMPOWERMENT OF SOCIAL SKILLS FOR ACHIEVEMENT OF YOUTH EMPLOYMENT READINESS BASED ON THE PERCEPTIONS OF YOUTH WORKERS ON THE EXAMPLE OF LÄÄNE-VIRU COUNTY

SUMMARY

Moonika Aruvainu

The improvement of competitiveness of youth in the labour market and their capability to cope in the society is of utmost importance in the policies of both European Union as well as on national level. The goal is to reduce early school leaving and exclusion from the labour market by developing the social skills of young people.

Therefore, the goal of the present thesis was to determine the perceptions of Estonian youth workers on local level about the social skills necessary for the achievement of employment readiness and the importance of the empowerment thereof as well as the ideology reflected in the politics of European Union. For the purpose of the present thesis, local level youth workers were selected amongst youth workers working in the youth centres in Lääne-Viru County. The empowerment of social skills as one of the conditions for coping in the society is regarded as a theoretical point of reference in the present thesis. The thesis outlines the social skills and the empowerment of such skills in the context of achievement of employment readiness.

To achieve the goal of the thesis, four questions were put forward in order to discover the perceptions of local level youth workers about social skills and their importance for the achievement of autonomy of youth. Qualitative research method was used to answer the research questions while semi-structured interviews were used as a data collection method. The result of the research reveals that the youth workers of Lääne-Viru County recognize the importance of social skills for the achievement of employment readiness of young people. However, the youth workers often failed to perceive youth centre or the youth worker to have the role of empowering the social skills of young people.

Consequently, the suggestions are as follows:

Improvement of youth competitiveness. To pay more attention on developing the social skills that contribute to helping young people to enter and remain on labour market. Such activities are for example supporting youth initiatives and encourage them. Therefore, the local level strategic documents should formulate more precisely the youth field objectives and expectations that are to be consistent with labour market needs.

Harmonization of the quality of youth work in the county. According to the author of the present thesis, the relevant qualification or at least higher education is essential for persons working with youth. Based on the results of the thesis, the expectations of local authorities' leaders on persons working with youth, including youth workers, should be studied more closely.

To pay **due attention to co-operation and support network of a youth worker.** In order to achieve this, a municipality level network between youth establishments is recommended. Youth worker, sensing the support from local municipality and collaboration with different youth establishments, is more confident and purposeful in his or her work.

The present thesis provides an insight to the perceptions of local level youth workers on the importance of the skills necessary for young people to cope in life as well as the extent of their own role in the development of such skills.

SISUKORD

SUMMARY	3
SISSEJUHATUS	6
1. SOTSIAALSETE OSKUSTE VÕIMESTAMISE OLULISUS	9
1.1 Sotsiaalsed oskused	9
1.1.1 Sotsiaalsed oskused Zwaans jt (2008) käsitluses.....	12
1.2 Võimestamine.....	14
1.3 Sotsiaalsete oskuste võimestamine.....	16
2. TÖÖHÕIVEVALMIDUSE VÄÄRTUSTAMINE EUROOPA LIIDUS JA EESTIS	18
2.1 Poliitikadokumendid	18
2.2 Rakendusmeetmed.....	22
3. EMPIIRILISE UURINGU LÄHTEKOHAD JA METOODIKA.....	25
3.1 Eesmärk ja uurimisküsimused.....	25
3.2 Valim.....	26
3.3 Andmete kogumise ja töötlemise metoodika	26
4. UURINGU TULEMUSED	28
4.1 Intervjuude tulemused	29
4.1.1 Sotsiaalsed oskused	29
4.1.2 Vajalikud oskused tööturul	40
4.1.3 Sotsiaalsete oskuste võimestamine	43
4.2 Järeldused ja ettepanekud	51
KOKKUVÕTE	57
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	61
LISA 1 KOHALIKE OMAVALITSUSTE EESMÄRGID	70
LISA 2 INTERVJUU KÜSIMUSED	70
LISA 3 NOORTEKESKUSED JA NOORTETOAD	72

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu üks eesmärk on tagada kõikide sihtgruppide kaasamine nii, et kõigil oleksid võrdsed võimalused ühiskondlikus elus hakkama saamisel ning eneseteostusel (Euroopa Liidu toimimise..., 2008). Üheks tähtsamaks sihtgrupiks on kujunenud noored ja seda põhjusel, et noored on ka üheks suuremaks riskirühmaks tööturule sisenemisel ja sinna püsima jäämisel (Dibou, 2012: 14). Tänapäevane noor on homme otsustaja, seega, noore kaasamise ja ühiskonnas osalemise suurendamine on nii Euroopa Komisjoni kui Euroopa Nõukogu tegevustes olulisel kohal. Euroopa Liidu noortepoliitika eesmärgid ja põhimõtted on reguleeritud erinevates dokumentides ja noori puudutavates valdkondades, nagu haridus, tööhõive, tervishoid jne. Olulisel kohal on noori puudutavate valdkondade lõimitus ning koostööimimine.

See, kui oluline on parandada noorte olukorda tööturul, ennetada koolist väljalangemist ning aidata kaasa ühiskonnas hakkama saamisele, näitab Euroopa Liidu arengustrateegia “Euroopa 2020”, kus on välja toodud vajadus noori rohkem aidata ja seda just läbi noore haridustaseme parandamise, mis on kasulik nii noorele kui kogu ühiskonnale (Euroopa Komisjon, 2010). Strateegias on olulisel kohal investeringute suurendamine haridusse ja elukestvasse õppesse, mille eesmärk on vähendada koolist väljalangenute osakaalu alla 10% ning tööga hõivatud inimeste osakaalu 75%-ni. Olulisel kohal on haridussüsteemi, siinkohal nii formaalse kui mitteformaalse hariduse, kaasajastamine vastavalt tööturu vajadustele. (Ibid) Komisjoni tegevuskavas “Koostöö inimkapitali tugevdamiseks ning töөлsobivuse ja konkurentsivõime suurendamiseks” tuuakse välja oskuste ja tööturu vajaduste ühitamist, et võidelda kasvava tööpuudusega ning ennetada tööturult eemalejäämist (Euroopa Komisjon, 2016).

Jõulised arengud Euroopa Liidu poliitikas on vorminud ka Eesti poliitika seisukohti, arusaamasid ja eesmärke. Näiteks konkurentsivõimekava “Eesti 2020”, mille üheks eesmärgiks on samuti koolist väljalangemise ning töötuse vähendamine noorte seas (Vabariigi Valitsus, 2018). Statistikaameti andmetel oli 2017. aastal tööd otsivaid noori vanuses 15-24 aastat keskmiselt 7000 noort, töötuse määr noorte hulgas oli 12,1 % (Eesti Statistika, 2018). Noore sisenemisel tööturule saab tihtipeale takistuseks vähene haridus

või kogemuste puudumine. Kuigi noorte töötus on viimaste aastatega vähenenud, on see siiski endiselt olemas. (Ibid)

Lisaks akadeemilistele teadmistele on noore ühiskonnas hakkama saamisel olulised üldised oskused, sealhulgas sotsiaalsed oskused. Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi „Noortekeskuste logiraamatu „Noorte Tugila” statistiliste andmete analüüsi“ tulemusena selgus, et just sotsiaalsete oskuste puudumine või vähesed sotsiaalsed oskused on üheks peamiseks põhjuseks, miks noored jätavad pooleli oma haridustee ja kogevad tõrjutust tööturule sisenemisel (Kasearu ja Trumm, 2018).

Sotsiaalsete oskuste olulisust sidusa ja loova ühiskonna loomisel on välja toodud mitmetes uuringutes. Näiteks Euroopa Komisjoni poolt läbiviidud tööturuvajaduste uuringus, mis näitab, et aastaks 2020 on üldised oskused tööjõuturul üha suurema väärtusega (Cedefop, 2008). Hilisemates analüüsidest on toodud nendeks oskusteks muuhulgas probleemide lahendamise oskus, analüüsivõime, kommunikatsioonioskused, loovus ning oskus töötada meeskonnas (Euroopa Komisjon, 2018).

Sellest lähtuvalt on **magistritöö eesmärk:**

välja selgitada, millised on Eesti kohaliku tasandi noortega töötajate arusaamad noore tööhõivevalmiduse saavutamiseks vajalikest oskustest ja oskuste võimestamise olulisusest ning Euroopa Liidu noortepoliitikas kajastuvast ideoloogiast.

Antud magistritöö raames on kohaliku tasandi noortega töötajateks valitud noortekeskuste noorsootöötajad põhjusel, et noortekeskus on kohaliku tasandi üheks institutsiooniks, mille tegevused aitavad noorel arendada erinevaid sotsiaalseid oskuseid toetamaks noore kasvamist tubliks ja hakkajaks ühiskonnaliikmeks (Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, 2018).

Lähtuvalt magistritöö eesmärgist, püstitas magistritöö autor järgmised **uurimisküsimused:**

1. Millised on need arusaamad, lähtekohad ja eesmärgid, millest noorsootöötajad oma töö planeerimisel lähtuvad?
2. Millised on noorsootöötajate arusaamad sotsiaalsete oskuste olulisusest?
3. Millised on noorsootöötajate arvates need olulised sotsiaalsed oskused, mis aitavad kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?
4. Millisena näevad noorsootöötajad noortekeskuse ja enda rolli sotsiaalsete oskuste võimendamisel aitamaks kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?

Magistritöö koosneb neljast osast. Magistritöö **esimene osa** annab ülevaate magistritöö teoreetilistest lähtekohtadest. Teoreetiliste lähtekohtadena käsitles magistritöö autor sotsiaalsete oskuste võimendamise olulisust kui ühiskonnas hakkama saamise ühte tingimust.

Magistritöö **teises osas** on välja toodud sotsiaalsete oskuste võimendamise olulisus Euroopa Liidu ja Eesti olulisemates alusdokumentides ning tähtsamates algatustes, mis aitavad kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele.

Kolmas osa kirjeldab uuringu metoodikat ja andmete kogumist. Uuringus on kasutatud kvalitatiivse uurimismeetodina intervjuusid Lääne-Viru maakonna noorsootöötajatega.

Magistritöö **neljandas osas** on välja toodud uuringu tulemused ja ettepanekud. Uuringu tulemusena selgus, et Lääne-Virumaa noorsootöötajad väärtustavad sotsiaalsete oskuste olulisust noore tööhõivevalmiduse saavutamisel, samas noortekeskuse ja noorsootöötaja rolli noore sotsiaalsete oskuste võimendamiseks noorsootöötajad mitmel juhul ei adunud.

1. SOTSIAALSETE OSKUSTE VÕIMESTAMISE OLULISUS

Käesolevas peatükis antakse ülevaade sotsiaalsetest oskustest ja sotsiaalsete oskuste võimestamise olulisusest noore tööhõivevalmiduse saavutamisel. Sotsiaalsete oskuste võimestamist käsitletakse antud magistritöös kui noore ühiskonnas hakkama saamise ühte tingimust ehk siis noore tööhõivevalmiduse saavutamisele aidatakse kaasa läbi sotsiaalsete oskuste võimestamise.

1.1 Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalseid oskuseid on erinevate autorite poolt erinevalt määratletud ja tõlgendatud. Saat (2005: 132) tõdeb, et sotsiaalsete oskuste määratlemine ongi raske just seetõttu, et erinevaid käsitlusi on palju. Antud peatükis toob autor välja erinevate autorite käsitlused sotsiaalsetest oskustest avamaks palju räägitud termini laiust ning olulisust noore autonoomsuse saavutamisel.

Erinevate autorite sotsiaalsete oskuste käsitlused saab jagada kaheks: käsitlused, mille järgi on sotsiaalseid oskuseid vaadeldud kui isikuomadusi (Friedman ja Miller-Herringer, 1991) ning käsitlused, mille järgi on sotsiaalsed oskused õpitavad oskused (Juusola, 2011; Keltikangas- Järvinen, 2011). Paljude käsitluste kohaselt vaadeldakse neid kui üksikeisest sõltuvaid ja üksikeisega seotud käsitlusi. Näiteks Keltikangas- Järvinen (2011: 9-11) on sotsiaalseid oskuseid kirjeldanud kui inimese hakkamasaamist teiste inimestega erinevates olukordades ning käsitleb neid kui õpitavaid oskuseid, mida inimene omandab läbi erinevate kogemuste. Samas eristab ta sotsiaalseid oskuseid ja sotsiaalsust. Kui sotsiaalsed oskused (inimese hakkamasaamine teistega, oskus teisi mõista, oskus teistega arvestada, oskus teisi kuulata) on õpitavad ja kogemuste kaudu omandatavad, siis sotsiaalsus on midagi, mis on kaasasündinud, midagi, mis on inimesel juba olemas ning millest on abi sotsiaalsete oskuste omandamisel. (Ibid) Ka Burgoon ja Dunbar (2000) leiavad, et sotsiaalseid oskuseid tuleb käsitleda nii kaasasündinud kui õpitavate oskustena.

Enim on sotsiaalseid oskuseid käsitletud kui õpitavaid oskuseid. Juusola (2011: 29) lükkab ümber arvamuse, et sotsiaalsed oskused kujunevad iseenesest, võrreldes sotsiaalseid oskuseid aladega, kus läheb vaja konkreetseid võtteid. Ta usub, et piisava harjutamise korral oleme me kõik võimelised endale need algteadmised/võtted omandama, kui meid piisavalt motiveeritakse ja innustatakse (Ibid).

Õpitavate sotsiaalsete oskustena tuuakse erinevate autorite poolt enim välja **koostöö oskust, empaatiavõimet, abivalmidust, vastutustunnet, eneseaustust ja enesekontrolli** (Gresham ja Elliot 1990; Juusola, 2011). Bolton (2002) lisab loetelule ka **oskuse neid oskusi vastavalt olukorrale kasutada** ja toob välja, et sotsiaalsed oskused on õpitavad igas vanuses ning tänu nendele oskustele on võimalik saavutada edu inimsuhetes ja tööalaselt.

Lisaks headele inimsuhetele, on sotsiaalsed oskused olulised ka hakkamasaamisel koolis, mis on omakorda eelduseks hilisemal sisenemisel tööturule. Head sotsiaalsed oskused on olulised, kuna heade sotsiaalsete oskustega noor omab suurema tõenäosusega paremaid suhteid oma kaaslastega, mis omakorda aitab kaasa õpimotivatsiooni püsimisele. Paremate õpitulemustega õpilastel on tihtipeale ka paremad sotsiaalsed oskused ning nad oskavad paremini erinevates olukordades toime tulla (Kankaraš, 2017: 14-15). Sotsiaalsete oskuste puudumine võib aga takistada kognitiivsete oskuste tõhusamat kasutamist, samal ajal, kui head sotsiaalsed oskused toovad aga kognitiivsed oskused esile ja parandavad nende kasutamist (Ibid).

Sotsiaalsete oskuste ja koolis hakkama saamise seost on uuritud ka Eestis. Pohlak (2013), käsitledes oma magistritöös sotsiaalsete oskuste ja akadeemilise edukuse seost, jõudis järeldusele, et sotsiaalsed oskused ja edukus õppetöös on omavahel tihedalt seotud. Ka põhikooli riiklik õppekavas on sotsiaalsed oskused välja toodud kui pädevused, mis aitavad noorel inimesel kasvada ja areneda tubliks kodanikuks ja elus edukalt hakkama saada (Põhikooli riiklik õppekava, 2014). Need oskused on sellised, mis on olulised kõikides eluvaldkondades toetades noore arengut ning tänu millele on noorel tulevikus tööturul lihtsam hakkama saada. Tuginedes põhikooli riiklikule õppekavale, on sotsiaalne pädevus **oskus teha koostööd, olla aktiivne ja abivalmis ning valmisolek ja soov**

ennast teostada. (Ibid)

Caldarella ja Merrel (1997) uurisid omakorda enam kui paarikümnet empiirilist uuringut sotsiaalsete oskuste valdkonnas, mistõttu põhinevad nende sotsiaalsete oskuste käsitlused viiel käitumuslikul rühmal. Nendeks käitumuslikeks rühmadeks on (Caldarella ja Merrel, 1997): 1) suhtlemine eakaaslastega; 2) enesejuhtimine; 3) akadeemilised oskused; 4) kuuletumine; 5) kehtestamine.

Lähtudes eelnevalt välja toodud erinevate autorite käsitlustest, saab sotsiaalsete oskustena välja tuua järgmised oskused:

- 1) koostöö tegemise oskus;
- 2) empaatiavõime;
- 3) abivalmidus;
- 4) vastutustunne;
- 5) eneseaustus;
- 6) enesekontroll;
- 7) aktiivsus;
- 8) valmisolek ja soov ennast teostada.

Zwaans, van der Veen, Volman ja ten Dam (2008: 2123-2124) lisavad eelpool nimetatud oskustele juurde ka ühiskondliku mõõtme, defineerides sotsiaalseid oskuseid kui **isikusiseseid** (*intrapersonal*), **isikutevahelisi** (*interpersonal*) ja **ühiskondlikke** (*societal*) kompetentse, tuues välja sotsiaalsete kompetentside kirjeldamisel noore ettevalmistamise täiskasvanueaks (*educating for adulthood*) ja noore ettevalmistamise kasvamisel kodanikuks (*educating for citizenship*). Mõlemad on olulised perspektiivid aitamaks kaasa noore autonoomsuse saavutamisele.

Kuigi ühtne ja selge definitsioon puudub, saab erinevate autorite käsitlustest välja tuua sotsiaalsete oskuste olulisuse hakkamasaamisel kõikides eluvaldkondades, sealhulgas on sotsiaalsetel oskustel oluline roll hakkamasaamisel koolis ning hilisemas tööelus. Vähesed sotsiaalsed oskused või sotsiaalsete oskuste puudumine võib suurema tõenäosusega viia noore tõrjutuseni. Seega on sotsiaalsed oskused need oskused, mis on vajalikud kõikides eluvaldkondades ja mis mõjutavad meid igapäevaselt. Neid oskusi kasutame erinevates situatsioonides läbi suhtlemise, enese väljendamise, mõistes enda vajadusi ja osates arvestada teistega. Head sotsiaalsed oskused aitavad saada hakkama iseendaga ja kaaslastega.

1.1.1 Sotsiaalsed oskused Zwaans jt (2008) käsitluses

Antud magistritöös toetub magistritöö autor Zwaans jt (2008) sotsiaalsete oskuste käsitlusele (tabel 1), kuna nimetatud sotsiaalsete oskuste käsitluse kirjeldamisel lähtutakse noore hakkama saamisest iseenda, teistega ja ühiskonnas ning elus hakkama saamiseks on lisaks oskustele olulised ka hoiakud, teadmised ja oskus reflekteerida. Samuti sisaldab antud käsitlus ka teiste autorite poolt mainitud sotsiaalseid oskuseid.

Magistritöö autor on valinud Zwaans jt (2008) käsitluse põhjusel, et nimetatud kolme tasandi käsitlemine on ühtemoodi oluline ja aitab kaasa noore arengule ja hakkama saamisele ühiskonnas toimuvate muutuste ning väljakutsetega. Tööturule sisenemisel ja sinna püsima jäämisel ei piisa ainult endaga hakkama saamisest (näiteks emotsioonidega hakkama saamine, enese soovide ja eesmärkidest teadlik olemine jne), vaid lisaks on olulised ka oskus teistega koos tegutseda ja teisi aktsepteerida ning omada teadmisi ja mõista ühiskonnas toimuvat.

Tabel 1. Sotsiaalsed oskused Zwaansi jt (2008) järgi

	Isikulisene tasand	Isikutevaheline tasand	Ühiskondlik tasand
Hoiakud ja suhtumine	Enesekindlus	Teise usaldamine	Demokraatlik
	Eneseaustus	Teise austamine	Võrdsus
		Teise kaasamine	Õiglus/hoolimine
	Vastutus enda ees	Vastutuse võtmine suhetes teisega	Vastutuse võtmine ühiskonnas toimuva suhtes
	Sihikindlus	Teisega suhtlemine	Valmisolek kuulata teisi
Teadmised	Eneseteadvus	Teadmised reeglitest ja käitumisviisidest	Teadmised ühiskonnast
Refleksioon	Kriitiline taipamine iseenda soovidest ja motiividest	Kriitiline taipamine teise soovidest ja motiividest	Ülevaade ühiskonna sotsiaalsest struktuurist
			Grupiprotsesside mõistmine
		Arusaam enda käitumise mõjust	Arusaam sotsiaalse struktuuri mõjust isikusisele ja isikutevahelisele toimimisele
			Arusaam endast ühiskonna sotsiaalse struktuuri mõjutajana
Oskused	Regulatsiooni oskused		
		Sotsiaalse suhtlemise oskused	Kultuuridevaheliste erinevuste mõistmine
		Võime muuta oma perspektiivi	Võime tulla toime sotsiaalsete pingetega

Allikas: Zwaans jt (2008: 2123)

Lähtudes Zwaansi jt (2008) sotsiaalsete oskuste käsitlusest on isiklikul tasandil fookuses teadmiste, oskuste, hoiakute ja suhtumiste arendamine, läbi mille saavutatakse teadlikkus iseenda soovidest, võimetest ja motiividest. Hoiakute, suhtumiste, teadmiste ja oskuste arendamine isikutevahelisel tasandil aitab mõista teiste inimese soove, võimeid ja motiive ning aitab mõista enda käitumise mõju. Ühiskondlik areng aitab tulla toime ühiskonnas ning mõista seal toimuvat. (Ibid)

Isiklikul tasandil on kõige olulisemad oskused (Zwaans jt, 2008: 2123-2124): **1) enesekindlus; 2) eneseteadlikkus; 3) enda emotsioonidega toimetulek; 4)**

reflekteerimise oskus.

Isikutevahelisel tasandil on olulised oskused (Ibid): **1) teise inimese aktsepteerimine ja usaldamine; 2) koostöö tegemine; 3) teadmised sotsiaalsetest normidest; 4) teise inimeste mõistmine; 5) kommunikatsioonioskused (sh kuulamisoskus).**

Ühiskondlikul tasandil on oluline, et noorel oleksid (Ibid): **1) teadmised ühiskonna toimimisest; 2) õiglustunne; 3) oskused tulla toime erinevate inimestega (kultuuridevaheline erinevus, usuküsimused, sotsiaalne staatus).**

Edukaks tööellu sisenemiseks ja seal püsimise eelduseks on erinevad oskused (Eesti Noorsootöö Keskus, 2009). Tuginedes antud peatükis välja toodud sotsiaalsete oskuste käsitlustele, aitavad head sotsiaalsed oskused noorel toime tulla ühiskonnas aset leidvate muutustega, sest aitavad noorel mõista, miks need muutused ühiskonnas toimuvad ja kuidas noor saab vastavalt nendele muutustele kohandada enda valmisolekut saada hakkama tööturul.

1.2 Võimestamine

Võimestamise mõistet hakati kasutama juba 17. sajandil, mil seda seostati eelkõige võimu ja seadustega (Lincoln, Travers ja Ackers ja Wilkinson, 2002: 272).

Tänapäevane võimestamise käsitlus on aga märksa laiem, sellest annab aimu võimestamise mõiste kasutamine erinevates valdkondades. Näiteks juhtimisvaldkonnas kasutatakse võimestamist kui võimalust inimesel läbi enda arendamise saavutada paremat elukvaliteeti (Puusepp ja Aro, 2007: 738), tervisevaldkonnas on mõistet defineeritud sotsiaalse protsessina, mille tulemusena avaldatakse mõju inimese tervisekäitumisele (Rahvastiku tervise arengukava, 2008). Kuigi valdkonnad, kus võimestamist käsitletakse, on erinevad, saab välja tuua, et antud mõiste sisaldab endas ühelt poolt protsessi, mis toimub inimeses eneses (võimestumine) ning teiselt poolt protsessi, mis on suunatud väljapoole (võimestamine). Eelduseks on, et võimestamine saab olla edukas vaid juhul,

kui inimene, keda võimestatakse, seda ka ise soovib. (Puusepp ja Aro, 2007: 740) Võimestamise teooriat kui ühelt poolt protsessi, mis hõlmab endas erinevaid tegevusi ja teiselt poolt kui nende tegevuste tulemust, kirjeldavad ka Swift ja Levine (1987). Zimmerman (2012:46) järgi on võimestamisega tegemist siis, kui see aitab kaasa nende oskuste arendamisele, mis omakorda aitavad tal saada heaks probleemide lahendajaks ja otsustajaks.

Võimestamise mõistet kasutatakse palju ka noorsootöö eesmärke sõnastades ja edasi andes.

Võimestamist noorsootöös on kirjeldanud Butters ja Newell (1978, viidatud Cooper, 2012: 103 kaudu) oma noorsootöö raamistikus, mille põhilähened on iseloomu arendamine, kultuuriline kohanemine, isiklik areng, võimestamine ja emantsipatsioon. Raamistiku lähened on esitatud kronoloogiliselt ning neid saab vaadelda eraldi kolme ajajärguna, näidates, kuidas noorsootöö eesmärk ja olemus on läbi aja olnud muutumises (Ibid):

I ajajärk - keskmeks oli iseloomu kasvatamine ning noorsootöö toimus sotsiaalse integratsiooni tõttu. Antud perioodis oli noortega tegeleva isiku roll olla eeskujuks ning noor oli järgija.

II ajajärk - eristatakse kolme lähened ning igal lähened oli noortega tegeleval isikul ja noorel erinev roll. Kultuurilise kohanemise lähened oli noorega tegeleja roll olla õpetaja ning noore ülesanne oli rolli sobitumine. Isikliku arengu etapis oli oluline aidata noorel saavutada eesmärke ning võimestamise etapis oli noorega tegelev isik kui sotsiaalne kriitik ning noor kui muutuste agent.

III ajajärk – eesmärk oli emantsipatsioon ning noortega töötava isiku roll oli olla aktivist ning noor kui muutuste agent.

Bamber, O'Brien-Olinger ja O'Brien (2014: 15-16) käsitlevad võimestamist kui **muutuste teooriat**, kuna läbi võimestamise saavutatakse soovitud ja vajalikud muutused isiklikul, rühma ja sotsiaalsel tasandil. Võimestamine kui protsess toob esile positiivse muutuse, saades alguse isikliku arengu toetamisest, mis omakorda muudab rühmad tugevamaks, pannes sellega aluse sotsiaalse muutuse algatusse (Ibid). Sotsiaalsed ja

ühiskondlikud muutused ei saa toimuda ilma isikliku ja rühma kujundava tasandi arenguta (Williamson, 1995: 12). Ka Zimmerman (2012) käsitleb võimestamist, kui protsessi, mis toimub isiklikul, organisatsioonilisel ja kogukondlikul tasandil, tuues välja, et võimestamine isiklikul tasandil on eelkõige koostööoskuste ja otsuste vastuvõtmise õppimise tasand, mille tulemusena paraneb kriitilise mõtlemise oskus ning oskus teha koostööd ja osaleda. Wagaman (2011) toob välja, et võimestamise protsessi käigus arenevad noore oskused, mida on vaja, et mõista sotsiaalseid muutuseid ja nende rolli elus. Tänu võimestamisele on suurem tõenäosus, et noor kasutab oma oskusi ja teadmisi sotsiaalsete tingimuste loomiseks (Ibid), tagades sellega parema valmisoleku tööellu sisenemiseks. Organisatsioonilisel tasandil on olulisel kohal osalemine, jagatud vastutus ning jagatud juhtimine, tänu millele areneb võimekus juhtida ja osaleda poliitika otsustamises. Kogukondliku tasandi protsessi puhul on oluline osata mõista erinevad protsesse ja panustada valdkondlike strateegiade loomisesse, mille tulemusena paraneb mõistmine sotsiaalsetest struktuuridest. (Zimmerman, 2012)

Võimestamise mõistet analüüsides selgub, et võimestamise definitsiooni ja võimestamist kui protsessi, on kirjanduses käsitletud erinevate autorite poolt ning erinevates valdkondades. Lähtudes eelnevalt väljatoodud käsitlustest, saab läbiva tunnuseks tuua võimestamise tagajärjel tekkinud positiivse muutuse ning selle tulemusena saavutatavat kompetentsi. Ja kuna võimestamise näol on tegemist protsessiga, on muutused, mis läbi võimestamise saavutatakse, aeganõudvad.

1.3 Sotsiaalsete oskuste võimestamine

Antud magistritöös käsitletakse sotsiaalsete oskuste võimestamist kui muutuste teooriat (Bamber jt, 2014), läbi mille saavutatakse vajalikud ja soovitud muutused, et noor saaks tulevikus edukalt hakkama. Bamber jt (2014) käsitlus ühtib ka peatükis 1.1 käsitletud ja magistritöö raames aluseks võetud Zwaans jt (2008) sotsiaalsete oskuste käsitlusega, kuna mõlemal juhul on oluline aidata kaasa noore arengule isiklikul, isikutevahelisel ja ühiskondlikul tasandil.

Tulenevalt sotsiaalsete oskuste käsitlustest, on head sotsiaalsed oskused eelduseks noore hakkama saamisel ühiskonnas, sh sisenemisel tööturule ja sinna püsima jäämisel, seevastu vähesed sotsiaalsed oskused on üheks peamiseks põhjuseks, miks noor tööturult eemale jääb (Kasearu ja Trumm, 2018).

Üha enam väärtustatakse tööturul kompleksseid oskuseid. See on välja toodud nii Euroopa Liidu kui siseriiklikus poliitikas (Euroopa Komisjon, 2017a), kui ka tööandjate poolt (Pärna, 2016). Uuringus „Töö ja oskused 2025“ on tööandjad välja toonud, et tulevikus on töötaja puhul hinnatud oskusteks (Ibid): 1) koostöö- ja meeskonnatöö oskus; 2) suhtlemisoskus; 3) probleemide lahendamise oskus; 4) analüüsioskus; 5) kriitilise mõtlemise oskus; 6) oskus näha laiemat tervikpilti.

Ehk siis oluline on noore teadlikkus endast, teistest ja ühiskonnast, mis tagab neile parema ja kindlama positsiooni tööturul. Seetõttu on oluline nende oskuste järjepidev arendamine läbi erinevate tegevuste ja kogemuste. Siinkohal on oluline roll noorega tegeleva inimesel, kes saab läbi enda arusaamade, teadmiste, kogemuste ja tegevuste aidata kaasa noore arengule.

2. TÖÖHÕIVEVALMIDUSE VÄÄRTUSTAMINE EUROOPA LIIDUS JA EESTIS

Järgnevas peatükis on välja toodud tähtsamad Euroopa Liidu ja siseriiklikud poliitikadokumendid, kus olulisel kohal on noored ning noorte tööhõivevalmidusele kaasa aitamine läbi sotsiaalsete oskuste võimestamise. Samuti on kajastatud erinevad meetmed, läbi mille soodustatakse noore tööturule sisenemist ja sinna püsima jäämist. Antud töös mõistetakse tööhõivevalmiduse all noore tööturule sisenemist ja seal hakkama saamist (Enn ja Jeedas, 2010). Järgnev peatükk kinnitab sotsiaalsete oskuste võimestamise olulisust tööhõivevalmiduse saavutamise kontekstis.

2.1 Poliitikadokumendid

Kaasamine ja ühiskonnas osalemise suurendamine on nii Euroopa Liidu kui Eesti tegevustes olulisel kohal. Tööhõivevalmidust puudutavad eesmärgid ja põhimõtted on reguleeritud erinevates dokumentides ja valdkondades, nagu näiteks haridus, tööhõive, tervishoid. Oluline on noori puudutavate valdkondade lõimitus.

Euroopa Komisjoni Valge raamat Euroopa tuleviku kohta seab ühe suurima väljakutsena muutunud ühiskonna ja sellega seotud ootused noorele (Euroopa Komisjon, 2017b). Euroopa Komisjoni Valge raamatuga on kooskõlas **Euroopa noortepoliitika Valge raamat**, mis väärtustab noorte kaasamist otsustamisesse (Euroopa Komisjon, 2001). Noorte tähtsuse suurendamine kõikides valdkondades on ka antud Valge raamatu üks idee.

Euroopa noortepoliitika Valges raamatus on välja toodud neli põhisõnumit, millega soovitakse aidata kaasa noore sõltumatuse saavutamisele (Ibid): **1) aktiivne kodakondsus noortele; 2) eksperimenteerimisvaldkondade laiendamine ja äratundmine (oluline on, et haridus ei ole ainult formaalne õpe); 3) sõltumatuse edendamine noorte seas; 4) Euroopa Liit kui väärtushinnangute hoidja.**

Ühiskonnas hakkama saamine, noorte olukorra parandamine tööturul ning koolist väljalangemise ennetamine on oluline ka Euroopa Liidu strateegias “**Euroopa 2020**”, kus on välja toodud vajadus noori rohkem aidata ja seda just läbi noore haridustaseme parandamise, mis on kasulik nii noorele kui kogu ühiskonnale (Euroopa Komisjon, 2010). Strateegias on olulisel kohal investeeringute suurendamine haridusse ja elukestvasse õppesse, mille eesmärgiks on vähendada koolist väljalangenute osakaalu alla 10% ning tööga hõivatud inimeste (vanuses 20-64) osakaalu 75 %-ni. Olulisel kohal on ka haridussüsteemi, siinkohal nii formaalse kui mitteformaalse hariduse, kaasajastamine vastavalt tööturu vajadustele. (Ibid) Selline tööturuvajaduste kaasajastamine aitab noorel omandada oskused, mis lihtsustab noorte sisenemist tööturule ja aitab neil sinna püsima jääda. Oluline ei ole ainult oskus, vaid selle sidumine igapäevaeluga.

Euroopa Komisjoni teatises “**Uute töökohtade jaoks uued oskused**” tuuakse välja oskuste ja tööturu vajaduste ühitamise olulisust, et võidelda kasvava tööpuudusega ning ennetada tööturult eemalejäämist (Euroopa Komisjon, 2008). Antud teatis on üheks vahendiks, kuidas „Euroopa 2020“ püstitatud eesmäärke ellu viia (Euroopa Komisjon, 2010).

Noore sõltumatusele kaasa aitamine on samuti **Euroopa Liidu noortestrategia aastateks 2019-2027** eesmärgiks (Euroopa Liidu Nõukogu, 2018). Lisaks tuuakse noortestrategias välja kodanikuaktiivsuse edendamist ning vaesuse ja diskrimineerimise vähendamist. Olulisel kohal on mitteformaalne õpe, läbi mille omandatud sotsiaalsed oskused (näiteks probleemide lahendamine, meeskonnatöö, kriitiline mõtlemine) aitavad kaasa vähendada sotsiaalset tõrjutust. (Ibid) Euroopa Liidu noortestrategia aastateks 2019-2027 valmimisele said oma arvamuse öelda kõikide liikmesriikide noored läbi erinevate arutelude ja veebiküsitluste. Küsitluste tulemusena selgus, et seoses tulevikutööga ja selleks vajaminevate oskustega olid noored enamasti küll rahul, kuid seadsid kahtluse alla nende oskuste piisavuse tööturule sisenemiseks (Eesti Noorteühenduste Liit, 2018). Toodi välja, et paremad suhtlemisoskused ja eneseväljendamisioskused aitaksid noortel end tunda tööturule sisenemisel enesekindlamana ja aitaksid kaasa oma eesmärkide elluviimisele (Ibid).

Euroopa Liidu poliitikas kajastuv ideoloogia on samuti oluline siseriiklikul tasandil. **Eesti Euroopa Liidu poliitika aastateks 2015-2019** üheks eesmärgiks on kaasav tööturg, mida soovitakse saavutada panustades üha enam oskuste arendamisesse, tõstes seeläbi inimeste konkurentsivõimet tööturul (Vabariigi Valitsus, 2015). Prioriteediks on seatud noored, olles ühed haavatavamad tööturul. Noorte olukorra parandamiseks on seatud eesmärgiks neid rohkem toetada aidates kaasa noore tööturule sisenemisele (Ibid).

Kõikidele inimestele eneseteostusevõimaluse ning õppimisvõimaluste loomine on ka **Eesti elukestva õppe strateegia 2020** üldeesmärgiks (Eesti Koostöökogu, Eesti Haridusfoorum ja Haridus- ja Teadusministeerium, 2014). Strateegia

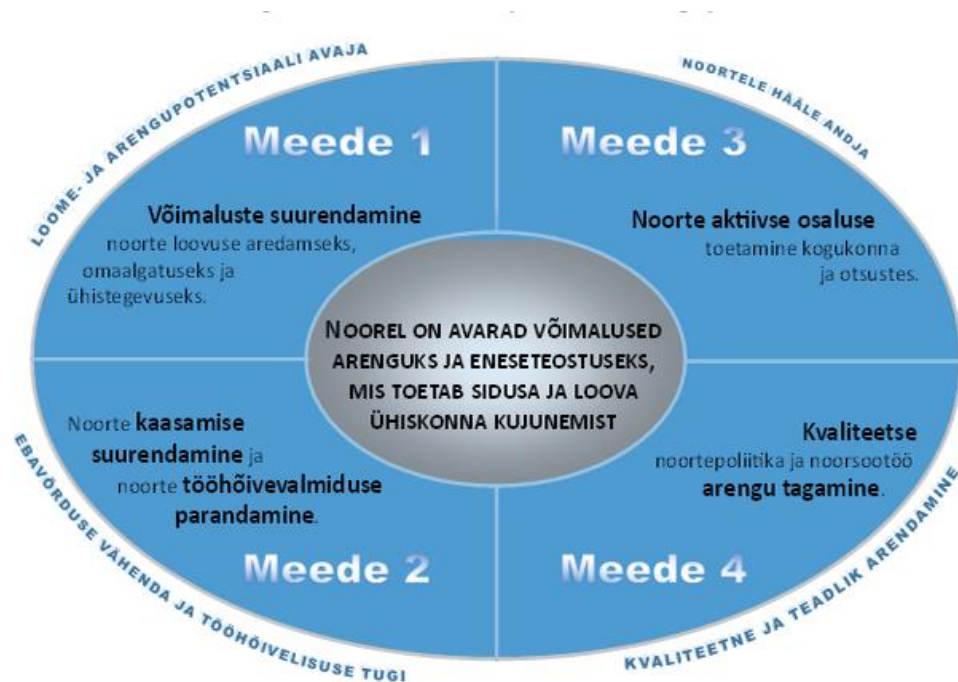
Tööturu kontekstis on noored seatud prioriteediks. Eesti noortepoliitika on lõimitud noortepoliitika, mis tähendab seotust kõiki noore elu puudutavate valdkondadega. Lõimitud noortepoliitika põhimõteteks on lähtumine noorest ja sellest, mida nad tegelikult vajavad, noore osaluse toetamine ning koostöö erinevate eluvaldkondade vahel. (Kost, 2013)

Eestis on noortepoliitika alusdokumentideks **Noortevaldkonna arengukava 2014-2020** ja **Noorsootöö seadus**.

Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 peamiseks eesmärgiks on pakkuda noorele mitmekesiseid võimalusi arenguks. Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 on seotud konkurentsivõimekava “Eesti 2020”, mille eesmärgiks on koolist väljalangemise ning töötuse vähendamine noorte seas. (Eesti Noorsootöö Keskus, 2013)

Peaesmärgi saavutamiseks on fookusesse võetud neli meetet, mille abil seatud eesmärki saavutada. Joonisel väljatoodud meetmed ja tegevused on tingitud noore haavatavast olukorrast tööturul, noore sotsiaalset staatust mõjutavatest erinevustest ning ebapiisavast kaasarääkimisvõimalusest. (Ibid) Sarnane on ka **Noorsootöö seaduse** eesmärk, tuues välja arendavate ja mitmekülgsete võimaluste pakkumise noorele (Noorsootöö seadus, 2017).

Joonis 1. Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 peaesmärk ja alaesmärgid

Allikas: Eesti Noorsootöö Keskus (2013)

Kohaliku omavalitsuse tasandil on kohaliku omavalitsuse eesmärgid ja prioriteedid paika pandud arengukavas või -strateegias. Seda, kuidas Euroopa Liidu tasandi väärtused ja suundumused on jõudnud kohalikule tasandile, näitab maakondlik arengudokument ning omavalitsuse arengukava või – strateegia.

Lääne-Virumaa arengustrateegia 2030+ haridusvaldkonna üheks eesmärgiks on luua igale õpilasele oskusi ja arenguid soosiv keskkond. Antud eesmärgi tulemusnäitajatena nähakse edukuse kasvu töajouturul ning keskhariduse omandanute kasvu, pidades oluliseks mitteformaalse õppe võimalusi aitamaks kaasa antud eesmärgi saavutamisele. (Lääne-Viru Omavalitsuste Liit, 2018)

Lääne-Virumaa kohalike omavalitsuste arengukavades on noortevaldkond enamasti välja toodud koos hariduse, kultuuri ja huvitegevusega. Lääne-Viru maakonna omavalitsustes väärtustatakse kvaliteetset ja mitmekülgset haridust, hariduse sh ka mitteformaalse

hariduse kaasajastamist tööturu vajadustega toodi välja kahes omavalitsuse arengukavas. (LISA 1)

2.2 Rakendusmeetmed

Et noored tunneksid ennast tööturul konkurentsivõimelisemana, on Euroopa Liidus ja Eestis algatatud mitmeid meetmeid, mis sellele kaasa aitavad.

Üheks olulisemaks Euroopa Liidu algatuseks on **Noortegarantii**, mille eesmärgiks on aidata noori, kes on jäänud tööturust eemale, võimalikult ruttu tagasi tööle, suunates neid haridust omandama või poolelijäänud haridust lõpetama ning olema ühiskondlikult aktiivsed (Euroopa Liidu Nõukogu, 2013). Mittetöötavatele ja mitte õppivatele noortele on loodud ka **noorte tööhõive algatus** (Euroopa Parlament, 2017). Mõlemad algatused on mõeldud kuni 25-aastastele noortele. Noorte tööhõive algatuse näol on tegemist ühe vahendiga, millega aidatakse kaasa noorel leida esimene töökoht.

Erasmus + pakub aga erinevaid võimalusi läbi projektides osalemise. Erasmus + on Euroopa Liidu algatus, millega, soovitakse arendada noorte oskuseid, lõimida noori puudutavaid valdkondi, arendada rahvusvahelist noorsootööd ja selle võimaluste kasutamist ning toetada noortepoliitikat (Euroopa Komisjon, 2019).

Sotsiaalsete oskuste omandamisele aitab kaasa ka vabatahtliku töö kogemus, mis aitab noorel näha ja saada osa ühiskonna kitsaskohtade lahendamisest. Üheks selliseks võimaluseks on **Euroopa Solidaarsuskorpus**, tänu millele saab noor olla kaasatud ja pühenduda oluliste teemade lahendamisele nii Euroopas kui Eestis (SA Archimedes noorteagentuur..., i.a). Euroopa Solidaarsuskorpus annab võimaluse töötada või vabatahtlikuna kaasa lüüa erinevates projektides. Tänu sellele omandatud oskused ja väärtushinnangud on olulised ka tänapäeval töandjate silmis. Noorel on peale Erasmus + noortevaldkonna projektides või Euroopa Solidaarsuskorpuse algatuses osalemise võimalik taotleda **Noortepass** (*Youthpass*), mis ühtlasi on noorele tunnistuseks, et ta antud projektis osales, teisalt on see ka tunnistus selle kohta, et protsess, mille ta läbis,

oli teadlik ja mõtestatud tegevus ning mis aitas kaasa tema eneseteostusele ja arengule (Ibid). Noortepassis kirjeldatakse õppimist **elukestva õppe võtmepädevuste** abil, kus sotsiaalseid oskuseid on käsitletud kui oskuseid, mis võimaldavad inimestel omavahel suhelda positiivsel viisil (Euroopa Liidu Nõukogu, 2006).

Võtmepädevusi, sh sotsiaalseid oskuseid, aitab noortele õpetada ka Euroopa Komisjoni poolt rahastatud mäng **“8KEYCOM”**, mis loodi projekti “Enterprising and surprising through 8 key competences” raames, mille tulemusena töötati välja üheksa mängu, mis aitavad noortel paremini mõista ja seostada võtmepädevusi ja elukestvat õpet (Euroopa Komisjon, 2015). Et teada saada, milliseid oskuseid peavad noored ja noortega kokkupuutuvad inimesed kõige olulisemaks ühiskonnas hakkama saamisel, viidi projekti raames läbi ka uuring. Uuringu tulemusena peavad noored vanuses 13-25 eluaastat liigitasid kõige hinnatumate ja vajalikemate pädevuste hulka lisaks emakeele oskusele ka sotsiaalsed oskused. (Ibid)

Eestis on samuti võetud eesmärgiks noorte tööpuuduse vähendamine (Vabariigi Valitsus, 2018). Selle eesmärgi saavutamiseks kasutatakse noortele mõeldud meetmete elluviimist läbi formaalse ja mitteformaalse hariduse pakkumise. Antud meetmed aitavad kaasa noore sisenemisele tööturule. (Ibid)

Üheks selliseks Euroopa Liidu poolt algatatud Noortegarantii algatuseks on **Noorte Tugila**, mille raames noorsootöötajad toetavad noori, aitavad neil luua kontakte tööandjatega ning haridusasutustega (Noorte Tugila..., i.a). Noorte Tugila keskmeks on noore võimendamine ning Noorte Tugila programm on osa Eesti noortegarantii tegevuskavast (Ibid).

Lisaks Noorte Tugila programmile aidatakse noorte tööpuudust vähendada läbi Töötukassa meetme **„Minu esimene töökoht“**. Antud meetmega aidatakse kogemusteta noorel leida omale töökoht. (Eesti Töötukassa, 2018)

Seda, millised võimalused on noorel ühiskonnas kaasa lüüa ning panustada, aitab noorel näha **kogukonnapraktika** programm. Kogukonnapraktika annab noorele võimaluse

saada osa vabatahtluse tööst ja tegemistest, arendades seeläbi noores erinevaid oskuseid. Nendeks oskusteks on näiteks loovus, probleemide lahendamise oskus, suhtlemisoskus, enesekindlus ja analüüsivõime (Hea Kodanik..., i.a). Kuna kogukonnapraktika näol on tegemist noore vabatahtlikku panustamisega ühiskonda, aitab kogukonnapraktika raames kogetu kaasa tulevikus tööturule sisenemisel (Ibid).

3. EMPIIRILISE UURINGU LÄHTEKOHAD JA METOODIKA

Noored ja noore ühiskonnas hakkama saamine on oluline nii Euroopa Liidu poliitikas kui ka siseriiklikus poliitikas. Noortest on saanud üks olulisemaid sihtgruppe ja seda eelkõige põhjusel, et noored on üheks haavatavamaks sihtgrupiks tööturule sisenemisel ja seal hakkama saamisel (Dibou, 2012: 14). Hakkama saamisel ühiskonnas, sh tööturul, ning sellega seotud muutustega toimetulekul, on olulised lisaks akadeemilistele oskustele ka mitteformaalse õppe käigus omandatud oskused. Kuna kohalikul tasandil on noortekeskus üheks organisatsiooniks, mille eesmärk on arendada noores vajalikke oskuseid, siis antud magistritöö raames soovitakse teada saada, kuidas kohaliku tasandi noortega töötajad mõistavad ja väärtustavad ühiskonnas ja tööturul hakkamasaamiseks vajalikke sotsiaalseid oskuseid ja sotsiaalsete oskuste võimestamist.

3.1 Eesmärk ja uurimisküsimused

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, millised on Eesti kohaliku tasandi noortega töötajate arusaamad noore tööhõivevalmiduse saavutamiseks vajalikest oskustest ning Euroopa Liidu noortepoliitikas kajastuvast ideoloogiast.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmised **uurimisküsimused**:

1. Millised on need arusaamad, lähtekohad ja eesmärgid, millest noorsootöötajad oma töö planeerimisel lähtuvad?
2. Millised on noorsootöötajate arusaamad sotsiaalsete oskuste olulisusest?
3. Millised on need olulised sotsiaalsed oskused, mis aitavad kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?
4. Millisena näevad noorsootöötajad noortekeskuse ja enda rolli sotsiaalsete oskuste võimestamisel aitamaks kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?

3.2 Valim

Magistritöö valimi moodustamisel on lähtunud kihtvalimi põhimõttest, mille järgi jaotatakse populatsioon kihtidesse ning seejärel valitakse kihist representatiivne valim (Õunapuu, 2012).

Eestis on 15 maakonda, mis kõik jagunevad kohalikeks omavalitsusteks. Lääne-Viru maakonnas on 8 omavalitsust, kokku tegutseb maakonnas 28 noortekeskust ja tuba. Igast omavalitsusest valiti 1 noortekeskus, mille noorsootöötajaga intervjuu läbi viidi. Kohalikes omavalitsustes, kus on mitu noortekeskust, valiti mugavusvalimi alusel välja 1 noortekeskus. Selleks kaardistas töö autor Lääne-Viru maakonna noortekeskused (LISA 3).

Kokku intervjueris magistritöö autor kaheksa noortekeskuse töötajat, kokku üheksa inimest, ühel intervjuul osales lisaks noorsootöötajale ka noortekeskuse juhataja.

Kõik intervjuud, peale ühe, viidi läbi igas noortekeskuses kohapeal noorsootöötajale tuttavas olukorras. Intervjuud lepiti kokku telefoni teel ning salvestati diktofoniga. Kõige pikem intervjuu kestis 48,26 minutit ning kõige lühem intervjuu kestis 38,40 minutit. Intervjuud viidi läbi ajavahemikul 30.01.2019-15.03.2019.

3.3 Andmete kogumise ja töötlemise meetodika

Magistritöö andmete kogumiseks kasutas autor kvalitatiivset uurimismeetodit. Vastavalt Creswell (2003: 181-183) kvalitatiivse uuringu käsitlusele toimub kvalitatiivne uuring uuritavale sobivas keskkonnas, oluline on usalduslik kontakt uuritavaga ning uuringu läbiviimisel kasutab uurija mitmest osast koosnevat lähenemist.

Lähtuvalt magistritöö eesmärgist soovis autor teada noorsootöötajate arusaamasid, mida on võimalik kõige efektiivsemalt teostada läbi intervjuude. Selleks kasutas autor

poolstruktureeritud intervjuusid, mille tunnuseks on intervjuukava paindlikkus (Lepik jt, 2014)

Kõik intervjuud toimusid noortekeskustes, välja arvatud üks intervjuu, mis toimus kokkuleppel intervjueritavaga magistr töö autori töökohal. Ka Gillham (2004, viidatud Laherand, 2008: 179 kaudu) soovib intervjuud teadusuuringu osana kasutada siis, kui soovitakse uurida vähe inimesi ja on oluline, et kõik need, keda uurida soovitakse, intervjuus ka osalevad. Samuti rõhub ta tähenduse ja arusaamade mõistmisele, küsimuste põhjalikkusele ning nähtuse mõistmisele (Ibid).

Seejärel toimus läbiviidud intervjuude transkribeerimine ja kodeerimine. Antud etapis magistr töö autor kirjutas ümber salvestatud intervjuud ning selekteeris magistr töö seisukohalt olulisemad teemad, üritades leida mustreid ja seostada intervjuude käigus saadud materjali magistr töös kasutatud teooriaga (Hammersley ja Atkinson, 1995). Seejärel jaotas magistr töö autor intervjuude käigus saadud tekstid osadeks, toimus intervjuude kodeerimine ja koodide kategoriseerimine. Tekkinud kategooriad jagas magistr töö autor teooria ja uurimisküsimuste põhjal teemadeks.

4.1 Intervjuude tulemused

Järgnevalt esitatakse uuringu tulemused intervjuude tulemusena tekkinud koodide põhjal loodud teemade kaupa.

4.1.1 Sotsiaalsed oskused

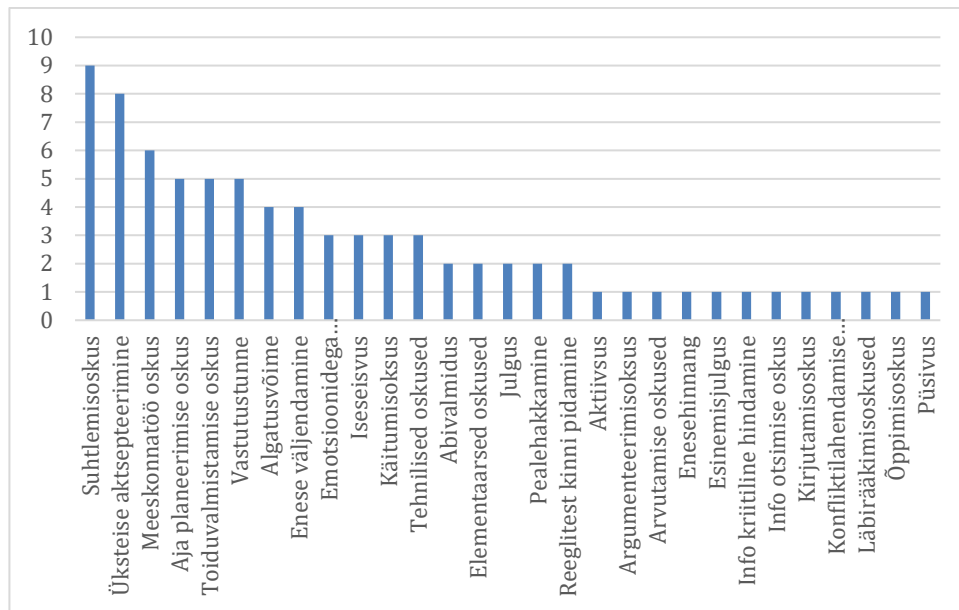
Antud teema eesmärgiks on avada noorsootöötajate arusaamasid sotsiaalsetest oskustest ja sotsiaalsete oskuste olulisusest, samuti noortekeskuses käivast noorest ja tema oskustest. Teema “Sotsiaalsed oskused” jagunes intervjuude koodide põhjal kolmeks kategooriaks.

Kategooria “Noorsootöötajate arusaam sotsiaalsetest oskustest”

Magistritöös käsitletud sotsiaalsete oskuste teoreetilistele käsitlustele tuginedes saab öelda, et sotsiaalsed oskused on oskused, mida me kasutame igapäevaselt ja mida meil läheb vaja erinevates valdkondades ning olukordades. Kõige üldistatumalt saab sotsiaalseid oskuseid käsitleda kui oskuseid, mis aitavad meil iseendaga ja teistega hakkama saada (peatükk 1.1).

Sotsiaalseid oskuseid on käsitletud erinevate autorite poolt erinevalt. Termin laiustuli välja ka intervjuudest, kus noorsootöötajad tõid sotsiaalsete oskustena välja **29 erinevat oskust** (joonis 3). Joonisel toodud skaala 0-10 näitab, mitu noorsootöötajat seda oskust mainis.

Joonis 3. Sotsiaalsed oskused noorsootöötajate arvates.

Kõige enam toodi sotsiaalse oskuseks välja **suhtlemisoskust**, mida mainisid kõik intervjuueeritavad.

“Üks on kindlasti suhtlemisoskus. Nad peavad oskama suhelda, näiteks tööandjaga, et nad ei pobiseks enda ette. Et nad oskaksid endast rääkida ja silma vaadata. Et ega meil on ju ka siin nii vahel, et istuvad siin telefonides ja väga ei suhtle omavahel.”

Suhtlemisoskuse all mõistsid noorsootöötajad käitumisega ja viisakusega seotud oskuseid. Suhtlemisoskust kui eneseteadlikkusega seotud oskust toodi välja kahes intervjuus, kus suhtlemisoskuse arendamisel peeti lisaks käitumisega ja viisakusega seotule oluliseks noore hakkama saamist iseenda tunnetega ja emotsioonidega.

Lisaks suhtlemisoskusele, toodi sotsiaalsete oskustena enim välja **üksteise aktsepteerimist, meeskonnatöö oskust** ning **aja planeerimise olulisust**. Üksteise aktsepteerimise all peeti silmas eelkõige ümbritseva maailma mõistmist, mis omakorda aitab mõista ja aru saada üksteise erinevustest. Meeskonnatöö oskuse all pidasid noorsootöötajad silmas noorte omavahelist koos tegutsemist. Ka siin toodi olulise komponendina välja omavaheline suhtlemine ja teistega arvestamine. Kuna noored

peavad oma aega jagama kooli, õpingute, hobide ja sõprade vahel, siis paljudes intervjuudes peeti oluliseks ka aja planeerimise oskust. Olulisena toodi välja oskust planeerida oma päeva nii, et kõik vajalikud ja meeldivad tegevused saaksid tehtud.

“Seda teineteise aktsepteerimist ja mõistmist, et maailm on nii erinev.”

“/ .../ Et ikka jõuaks õigel ajal tööle ja oskaks planeerida oma päeva. Et peale tööd jõuaks kusagile trenni näiteks või pankka, kus tal vaja on / .../.”

Lähtudes eelnevast, saab öelda, et sotsiaalsed oskused on noorsootöötajate jaoks olulised. Sotsiaalsete oskuste termini laiust näitavad nii noorsootöötajate poolt väljatoodud oskused, kui ka see, kuidas noorsootöötajatele termin “sotsiaalsed oskused” suhestus.

“Sotsiaalsed pädevused. Mis pädevused seal tänapäeval kirjas on noorsootöös?”

“Kui ma projekti kirjutasin, siis seal olid ka need pädevused, neid oli vist seitse või kaheksa. Seal oli mingi õppimispädevus. Midagi ma mäletan.”

Kategooria “Noortekeskuses käiv noor”

Noortekeskuses käivat noort näevad noorsootöötajad enamasti kui noort, kellel ei ole huviringe või trenne. Intervjuude põhjal saab eristada noort, kes teadlikult ei soovigi huviringides osaleda ning noort, kellel ei ole tulenevalt elukohast võimalik seda teha.

“/ .../ Mina olen ikka öelnud, et noortekeskust on pigem vaja neile, keda ei ole lapsest peale pandud kuskile tantsutrenni või jalkatrenni või muusikakooli. Et see on see jalkapoiste punt, see on see tantsijate punt, ma tahan ka kusagile kuuluda. Et ma olen siis see noorteka kamba liige. Mina olen nii aru saanud.”

Enamus intervjuueeritavatest lisasid ka aktiivse noore, kes samuti vahel noortekeskusesse satub, kuid tema osalemine noortekeskuses ja seal pakutavates tegevustes oli pigem

harvem just ajapuuduse ja liigse hõivatuse tõttu. Selline liigitamine oli noortekeskustes mõnevõrra erinev just aktiivse noore osas.

“/ .../ Ma ei ole näinud küll, eks nad on nii hõivatud. Olgem ausad, see noor, kellel on ikka omad huvialad ja kes on hästi hõivatud, tal on graafik päris täis, siis ega ta siia tegelikult väga ei satu. Väga aktiivne noor ei satu siia.”

“Enamasti tulevad siia need, kellel ei ole trenne, sest kellel on trennid, nendel on aega vähe ja nad ei jõua siia, peavad bussile minema. Et üldiselt on need, kes ei käi trennides ja tulevadki siia peale kooli pigem nagu puhkama ja vaba aega veetma. Kui on tegevused, kokkamised ja meisterdamised, siis nad ei taha väga osa võtta.”

Peamise põhjusena, miks noor noorsootöötajate arvates noortekeskusesse tuleb, nähti noore **kuulumisvajadust**. Toodi välja noortekeskuse positiivset mõju noorele ja tema käitumisele. Pea kõik noorsootöötajad on kogenud olukorda, kus noortekeskuses käiv noor käitub väljaspool noortekeskust probleemset, noortekeskuses noorsootöötaja sellist käitumist aga ei koge.

“/ .../ Aga see, miks nad käivad siin, ongi see, et nad saavad olla siin need, kes nad on. Meie ei ütle neile, et see, kuidas sa käitud, et see ei ole hea. Või et see, kuidas sa riides oled, ei ole hea. Aga väljaspool on sul mingid reeglid, mida sa pead väga, väga jälgima kogu aeg. Et need reeglid on nagu sellised, mis panevad nad nagu kasti ja siis noor tulebki siia, et olla see, kes ta on / .../.”

Enamus noortekeskustes toimuvad kindlad huviringid, teemaõhtud ja töötoad, mistõttu paljud noored tulevad noortekeskusesse just konkreetse tegevuse pärast ja huviringi lõppedes noortekeskuse muudest tegevustest osa ei võta. Suurt rolli mängivad noortekeskuses pakutavad võimalused erinevate meelelahutuslike vahendite näol.

Noort toodi kõikides intervjuudes välja peamise tegevuse planeerimise lähtekohana, väärtustades tema vajadusi ning arvestades, et noortekeskuses olev noor on noortekeskuses vabatahtlikult.

“Põhiliselt me siiski arvestame sellega, mida noored tahavad. Sest me ei hakka neile peale suruma seda, mida nad ei taha. Kui me surume neile peale tegevusi, mis neile üldse ei meeldi, siis sellest ei tule midagi välja. Me hästi palju ikkagi arvestame seda, mida noor tahab / .../.”

Samuti toodi noort välja peamise põhjusena, mis noorsootöötajat motiveerib oma tööd tegema.

“Noored. Vahel mõtled küll, et issand, milleks seda mulle vaja on, ja samas nad suudavad olla nii siirad. Ja kui nad tulevad ja kõigil on hea tuju. See on ka see, mis annab mulle jõudu juurde, et nendega edasi tegeleda. Vahepeal nad siin sõdivad, kuid see on väike asi, see on mööduv. Muidu nad on jah sellised armsad.”

Noorsootöötajate arusaamad noorest, kui oma töö planeerimise lähtekohast, jagunesid kaheks. Eristada saab noorsootöötajaid, kes lähtusid noorest ja tema soovidest ning noorsootöötajaid, kes arvestasid noore soovidega, kuid samas kasutasid neid soove kui võimalusi pakkuda noorele läbi meeldiva tegevuse ka lisandväärtust, aidates kaasa noorele oluliste oskuste arendamisele.

“/ .../ kuna noortele väga meeldib see kokkamine, siis ma teen seda neile väga hea meelega. Kogumegi taararaha kokku ja viime selle ära ja siis ostame selle eest toiduasjad ja siis ise teeme süüa / .../ viime taara koos ära ja käime ostmas kõik koos. Paneme menüü paika, mida me süüa teeme. Noorteööd ongi mul enamasti sellise plaaniga, et noortele anda võimalus öö olla kusagil mujal. Enamasti ongi mul plaaniga. Väikeste noorte öö oligi mul plaaniga, et ma võtsingi kiusajad ja kiusatavad. Suurte öö samuti. Mängud olid ka valitud enamasti sellised, et neil ei jäänudki muud üle, kui puudutada üksteist, või kuidagi kontakti luua teineteisega või ennast avada / .../.”

Mitmes intervjuus toodi välja traditsioonilised üritused (näiteks sõbrapäev), samuti üritused, mis on igal aastal omavalitsuses toimunud ja mida noortekeskus korraldab. Mõnel juhul oli noorsootöötaja arusaam oma tegevuse mõttest ja selle mõjust noorele autori jaoks segadust tekitav, tegevuse eesmärgina toodi tegevust, mitte oskusi ja

kogemusi, mida noored läbi selle omandavad.

“No piljard on sellepärast, et see on suurematele. Sest kokkamas nad ei käinud ja kaarte nad ei meisterdanud, siis nad mängivad piljardit siin. Praegu on siin väiksemad võistlused, suurema turniiri ma teen märtsis / .../ Aa, mulle lihtsalt öeldi, et tee nendega midagi lihtsat, mida nad oskavad teha. Mina teeks ka nendega midagi keerulisemat, sest ma ise ka ei ole väga suur kokkaja. Praegu oleme teinud, et neile lihtsalt mingit tegevust pakkuda. Ja et neil oleks huvitav.”

Läbiviidud intervjuude põhjal saab öelda, et oma tegevuste planeerimisel noorsootöötajatel tööplaan või tegevusplaan ei ole, lähtutakse noorest ja tema vajadustest ning ka oma nägemusest, milline peab pakutav tegevus olema. Intervjuude käigus ei mainitud ühtegi alusdokumenti või arengukava, välja arvatud ühel juhul, kui noorsootöötaja tõi välja noortekeskuse põhikirja olemasolu. Noortekeskuses käivat noort näevad noorsootöötajad enamasti noort, kellel ei ole huvialasid ning seetõttu peamine põhjus, miks noor tuleb noortekeskusesse, on soov kusagile kuuluda.

Lisaks saab intervjuude põhjal eraldi välja tuua selle, kuidas noorsootöötaja noorest räägib. Magistritöö autori arvates on see oluline, kuna näitab noorsootöötaja suhtumist noortes ja seda, kuidas noorsootöötaja noort näeb ning kuidas temast mõtleb. Kõige enam kasutati noortest rääkides sõna “noored” ja seda erinevas vanuses noortest rääkides. Mitmel juhul kasutati noortest rääkides sõna “lapsed”. Antud väljendit kasutasid nii 21-aastane noorsootöötaja kui 47-aastane noorsootöötaja ning väljend oli kasutusel pigem siis, kui kirjeldati noore aitamist või taheti rõhutada tema vanust.

„Aga muidu on jah ikkagi rohkem väiksemad lapsed. Et kui me teeme ka mingeid üritusi või meisterdame, siis me panustame ikkagi sellele vanuserühmale.“

Sõna “teismelised” kasutati noorsootöötaja poolt probleemsetest noortest rääkides. Kui noortest rääkides kasutati enamasti sõna “noor”, siis esines ka kordi, kus noorsootöötaja kasutas noortest rääkides väljendit “minu noored”. Seda kasutati positiivses võtmes ja noori kiites, oli tunda, et noorsootöötaja hindab noori ja tunneb nende üle uhkust.

„Meie põhieesmärk olid probleemsed teismelised, kes muidu siin külavahel laamendasid, tegid lollusi ja politseiga olid neil probleemid.“

„No iga individuaal on väga erinev. Minu noortele meeldib väga süüa teha.“

Kategooria “Noore sotsiaalsed oskused noorsootõtajate arusaamades”

Noore sotsiaalseid oskuseid kirjeldades toodi välja oskused, milles noor on väga hea ning oskused, mis vajavad noores arendamist (tabel 2). Noore heade sotsiaalsete oskuste väljatoomine osutus noorsootõtajale mõnevõrra keerulisemaks, kui arendamist vajavate oskuste nimetamine. Mitmel juhul toodi samad oskused välja nii positiivsena kui negatiivsena (näiteks suhtlemisoskus ja üksteise aktsepteerimine).

Tabel 2. Noore sotsiaalsed oskused noorsootõtajate arvates

Noore head sotsiaalsed oskused noorsootõtajate arvates	Noore arendamist vajavad sotsiaalsed oskused noorsootõtajate arvates
Üksteise aktsepteerimine	Suhtlemisoskus
Vastutustunne	Konfliktilahendamise oskus
Iseseisvus	Käitumisoskus
Abivalmidus	Emotsioonidega hakkama saamine
Toiduvalmistamise oskus	Algatusvõime
Tehnilised oskused	Elementaarsed oskused (koristamine jne)

Noorsootõtajate arvates noored **aktsepteerivad üksteist, on vastutustundlikud ja iseseisvad**. Noorest rääkides ja noort iseloomustades saab välja tuua väiksemates kogukondades tegutsevad noortekeskused, kus tõsteti esile **üksteise abistamist**.

/ .../ või kui neil on konflikt või tundub, et suuremad ja väiksemad ei ole justkui ühes meeskonnas, aga samas tuleb jälle suurem tüdruk siia ja ütleb, et näed, ma aitasin tal

kotti tassida, sest lumehanged olid põlvini ja ta ei jaksanud tassida. Ma näen, et nad on selline hästi kokkuhoidev seltskond.”

Enamus noorsootöötajad tõid välja noore **oskuse või huvi toiduvalmistamise vastu**, mis on tingitud noortekeskuses olevast heast võimalusest kasutada kööki ning mida noored ka meelsasti teevad. Lisaks mainiti osadel juhtudel ära ka noore **head tehnilised oskused**.

Sotsiaalseid oskuseid, mis on noorel vajaka või vajaksid arendamist, oli noorsootöötajatel mõnevõrra lihtsam nimetada. Üheks selliseks oskuseks on **suhtlemisoskus**, mida mitmel juhul toodi välja ka oskusena, milles noor on hea. Suhtlemisoskuse puudumise all mõeldi eelkõige ebakorrektselt keelekasutust ning kartust suhtlemisel täiskasvanuga.

“Ma ei taha midagi halvasti öelda, aga siin jääb puudu seda niiöelda suhtlusoskust.”

“Sotsiaalsed oskused - näiteks võõrastega suhtlemine ja selline, on küll vajaka jah. Ma arvan, et need oskused, mis on puudu keskmisel noorel, need joonistuvad välja ka siin.”

Oli arvamusi, kus taolist suhtlemisoskuse puudumist seostati ealise iseärasusega. Suhtlemisoskust seostati pigem ebaviisaka keelekasutusega ja võõrastega ning täiskasvanutega suhtlemisega, omavahelises suhtlemises on noore oskused noorsootöötajate arvates head.

“Nende suhtlemine on neil põhiliselt niiöelda vanusesse kuuluv, nad kõikidega suhtlevad slängis. Aga kui nüüd panna see noor näiteks eakaga vastakuti, siis ma arvan, et nad jäävad jänni omadega.”

“/ .../ Suhtlusega on niimoodi, et mina isiklikult ei saa nagu midagi tahta, sest nad on noored ja nad ei peagi mõtlema selle peale, tähtis on see, et nad respektivad üksteist. See on üks asi, mida ma tahan, et nad respektiksid üksteist, ja ma ei taha, et nad hakkaksid mingit psühholoogi panema siin üksteisele, et miks sa niimoodi löid siin mind jne. Seda ma päris ei taha / .../.”

Lisaks suhtlemisoskusele tuleb noores arendada **konfliktlahendamise oskust, käitumisoskust, emotsioonidega hakkama saamist, algatusvõimet**. Samuti mainiti mitmel korral noorte **ebapiisavaid elementaarseid oskuseid** nagu enda järelt koristamine, toalettruumi kasutamine jne.

Võrdlemaks, kuidas oskused, mida noorsootöötajad mõistavad sotsiaalsete oskustena, kattuvad magistritöös välja toodud Zwaans jt (2008) oskustega, on magistritöö autor koostanud tabeli Zwaans jt (2008) poolt välja toodud olulisematest oskustest ja kõrvutanud need noorsootöötajate poolt nimetatud sotsiaalsete oskustega (tabel 3).

Tabel 3. Noorsootöötajate arusaamad sotsiaalsetest oskustest võrreldes Zwaans jt (2008) käsitlusega.

Tasand	Zwaans jt (2018) sotsiaalsed oskused	Noorsootöötajate poolt välja toodud sotsiaalsed oskused
Isiklik	Enesekindlus	Julgus Algatusvõime
	Eneseteadlikkus	Enesehinnang
	Emotsioonidega toimetulek	Eneseväljendamine Emotsioonidega hakkama saamine
	Reflekteerimine (arusaam endast)	Iseseisvus Pealehakkamine Püsivus Aja planeerimise oskus
Isikutevaheline	Teise inimese aktsepteerimine	Üksteise aktsepteerimine Abivalmidus
	Usaldus teise inimese vastu	
	Koostöö tegemine	Meeskonnatöö oskus Vastutustunne Aktiivsus Konfliktilahendamise oskus Läbirääkimisoskus
	Teadmised sotsiaalsetest normidest	Käitumisoskus Reeglitest kinni pidamine Elementaarsed oskused
	Teise inimese mõistmine	
	Kommunikatsioonioskused (sh kuulamisoskus)	Suhtlemisoskus Esinemisjulgus Kirjutamisoskus
Ühiskondlik	Teadmised ühiskonnast	Argumenteerimisoskus Info kriitiline hindamine Õppimisoskus
	Õiglustunne	
	Erinevustega toimetulek	

Allikas: Zwaans jt (2008); autori täiendatud

Tuginedes Zwaans jt (2008) käsitlusele, on **isiklikul tasandil** kõige olulisemad oskused **enesekindlus, eneseteadlikkus, enda emotsioonidega toimetulek** ning **reflekteerimise oskus**. **Isikutevahelisel tasandil** on olulised oskused **teise inimese aktsepteerimine ja usaldamine, koostöö tegemine, teadmised sotsiaalsetest normidest, teise inimeste mõistmine** ning **kommunikatsioonioskused (sh kuulamisoskus)** (Ibid).

Ühiskondlikul tasandil on oluline, et noorel oleksid **teadmised ühiskonna toimimisest**, samuti on oluline olla **õiglane** ning osata **toime tulla erinevate inimestega** (kultuuridevaheline erinevus, usuküsimused, sotsiaalne staatus) (Ibid).

Oluliseks peetakse endaga ja teistega hakkama saamist. Lähtudes kattuvatest oskustest, saab öelda, et nii isikulisene kui isikutevaheline mõõde on noorsootöötajate arvates pea võrdselt olulised. Noorsootöötajate poolt välja toodud oskused, mis on olulised noore isikliku arengu seisukohast, kattusid Zwaans jt (2008) poolt välja toodud isikliku tasandi sotsiaalsete oskustega. Ühtemoodi olulised olid nii enesekindlus, emotsioonidega hakkama saamine kui ka arusaam endast. Eneseteadlikkust toodi intervjuudes välja vähem. Isikutevahelisel tasandil oli kattuvaid oskuseid mõnevõrra vähem. Usaldust teise inimese vastu ja teise inimese mõistmist noorsootöötajad eraldi välja ei toonud, kuid need oskused ja teadmised saab liigitada teise inimese aktsepteerimise alla, mida noorsootöötajad väga oluliseks ka pidasid. Lähtudes noorsootöötajate poolt väljatoodud oskustest, saab öelda, et enim ühtisid oskused, kus olulisel kohal olid oskused üksteisega hakkama saada.

Ühiskondlikku perspektiivi toodi välja vähem, samas on just ühiskondlik areng vajalik aitamiseks noorel mõista ühiskonnas toimuvat ja seal toime tulla. Siin saab samuti mitmeid väljatoodud oskuseid liigitada ka ühiskondliku tasandi oluliste sotsiaalsete oskuste ja teadmiste alla, näiteks üksteise aktsepteerimist võib mõista ka kui erinevustega hakkama saamist.

Noorsootöötajad tõid välja 29 erinevat oskust, mida nad pidasid sotsiaalseteks oskusteks. Kõige olulisemaks peeti suhtlemisoskust, mida tõstsid esile kõik intervjuueeritavad. Tihedamini välja toodud sotsiaalsed oskused olid veel üksteise aktsepteerimine, meeskonnatöö oskus ning aja planeerimise olulisus. Ühtlasi on suhtlemisoskus noorsootöötajate arvates oskus, mis on noorel vajaka. Mõnel korral toodi küll välja, et eakaaslastega suheldes on need head, kuid enamust juhtudel oli suhtlemisoskus siiski midagi, mis vajab noores arendamist. Lisaks toodi arendamist vajavate oskustena välja konfliktilahendamise oskust, käitumisoskust, emotsioonidega hakkama saamist ning algatusvõime puudumist.

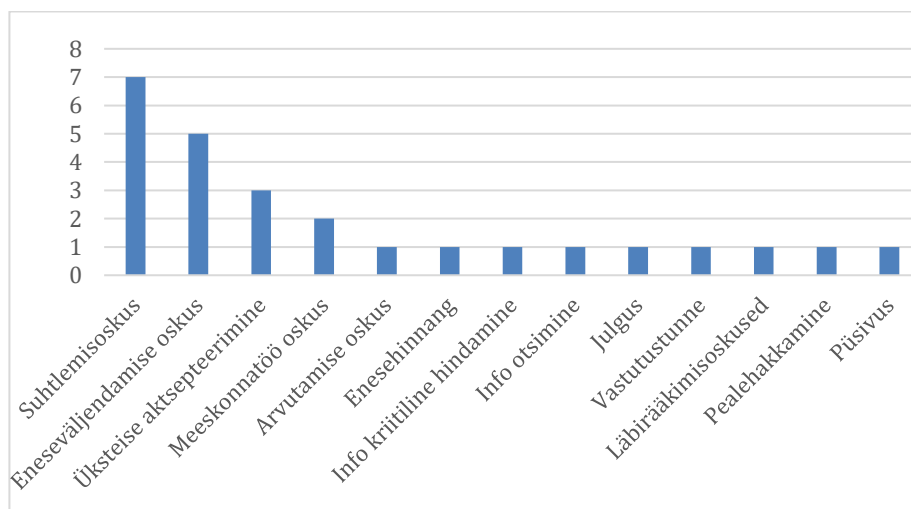
4.1.2 Vajalikud oskused tööturul

Seda, et sotsiaalsed oskused on noorele vajalikud, mõnsid kõik noorsootöötajad. Nii, nagu on palju erinevaid sotsiaalsete oskuste teoreetilisi käsitlusi, nii toodi ka noorsootöötajate poolt välja palju erinevaid oskusi, mida noorsootöötajad sotsiaalseteks oskuseks pidasid. Antud teema alla joonistus intervjuude põhjal välja kaks kategooriat.

Kategooria “Olulised oskused noore tööhõivevalmiduse saavutamiseks”

Oskustena, mis on noorsootöötaja arvates olulised aitamaks kaasa noore tööhõivevalmidusele, toodi enim välja **suhtlemisoskust ja eneseväljendamise oskust, üksiksteise aktsepteerimist ja meeskonnatöö oskust** (joonis 4). Joonisel 4 toodud skaala 0-10 näitab, mitu noorsootöötajat seda oskust mainis.

Joonis 4. Sotsiaalsed oskused, mis aitavad kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele.

Kõige olulisemate oskustena nähakse **suhtlemisoskust ja eneseväljendamise oskust**. Neid oskuseid peetakse olulisteks oskuseks tööturule sisenemisel ja sinna püsima jäämisel. Mitmel juhul toodi suhtlemisoskuse olulisust välja tööandjate vaatenurgast kui ühte olulisemat oskust.

“Läbirääkimisoskused, enda väljendamine. Me ei saa eeldada, et kõik mõistavad meid, igaiüks tõlgendab asju nii erinevalt, et oskus ennast väljendada ja teisalt ka aktsepteerimine, et mõni noor ongi teistsugune, nii füüsiliselt kui emotsionaalselt / .../.”

“Oskused ... eneseväljendamine hästi palju. See, kuidas sa enda tahteid ja ennast väljendad. Kuidas sa väljendad ennast ja kuidas sa kontrollid ennast. Sest tänapäeval läheb seda ikkagi vaja. Ja loomulikult kõik need oskused, oleneb, kuhu peale sa lähed, kuhu tööalale, siis on ka nagu tööalased oskused. Kui sa oled väga professionaalne tööalastes oskustes, siis sul ei ole isegi nii väga neid suhtlusoskuseid vaja. Ok, et sa tasandil tead, aga on olemas hetkel selliseid ülemusi, kes ei oska nii öelda suhelda, aga siis sa mõtled, et miks ta on saanud sellise töökoha peale, tal on tööoskused väga võimukad nii öelda. Mina ise olen see pehmeke, kes ütlebki, et suhtlemisoskused on olulised, et kui sa ikka väga hästi oskad suhelda, sa räägid iga inimese ka pehmeks.”

“/ .../ Sõnavara on ka ka oluline. Töövestlusel. Tuleb äkki raamatuid lugeda. Siis ta saab ilusama sõnavara. Ja et ei oleks imelikud või lihtsad laused / .../”

Suhtlemisoskuse all väärtustati nii julgust suhelda, keelekasutust kui ka rikkalikku sõnavara. Noorsootöötajate arvates on oluline väljendada ennast arusaadavalt ja selgelt vastavalt olukorrale nii suuliselt kui kirjalikult.

“Mina näen seda, et koolist on puudu selline ring nagu draamarings. Mis ei oleks päris näitering, vaid oleks selline ring, mis aitaks ennast leida, aitaks ennast avada, luua sotsiaalseid oskuseid, et sa oskaksid ennast väljendada nii laval, kui erinevate inimeste ees, olgu selleks siis kasvõi president või olgu see täiesti tavainimene, või olgu see arst. Et sa oskaksid ennast väljendada õige inimese ees õigesti. Ma arvan, et selline asi on täiesti puudu / .../.”

Noore tööhõivevalmiduse saavutamisel nähakse olulise oskusena ka **meeskonnatöö oskust ja üksteise aktsepteerimist**. Oluline on noore soov tegutseda koos teistega, mõista ennast ja teisi ning arvestada üksteisega. Samuti toodi välja alustatud tegevuse lõpule viimise olulisus.

“/ .../ Et nad kinnituks millelegi kindlale / .../ et seda püsivust ei ole. Et sellist asja oleks ka vaja neile sisendada. Et nad õpiksid hindama seda, mida nad saavad sellest, kus nad käivad. “

Noorsootöötajate arvates on tööhõivevalmiduse saavutamisel kõige olulisemad suhtlemisoskus ja eneseväljendamise oskus, üksteise aktsepteerimine ja meeskonnatöö oskus. Siinkohal saab välja tuua, et suhtlemisoskuse all pidasid noorsootöötajad enamasti silmas viisakat käitumist, keelekasutust ja eneseväljendust. Eneseteadlikkusega suhtlemisoskust enamasti ei seostatud. Tööhõivevalmiduse saavutamiseks vajalikud olulised oskused kattuvad ka Zwaans jt (2008) käsitlusega.

Kategooria “Noortekeskusest saadavad sotsiaalsed oskused”

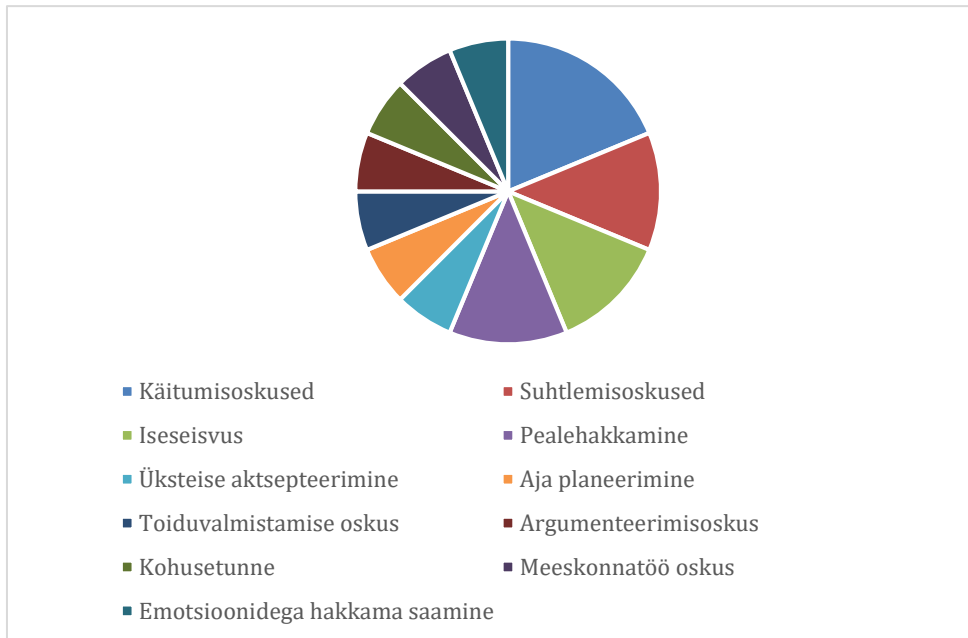
Peamised sotsiaalsed oskused, mida noored noortekeskuses toimuvate tegevuste käigus noorsootöötajate arvates omandavad, on **käitumisoskus, suhtlemisoskus ja iseseisvus**. Käitumisoskus ja suhtlemisoskus olid ühtlasi ka ühed oskused, mis noores kindlasti arendamist vajavad.

“Suhtlema peavad omavahel. Meil on olnud selliseid noori, kes alguses on häbelikud ja ei julge midagi teha. Ja siis nad tulevad sinna ringi ja on sunnitud suhtlema ja siis saavad nendest päris tublid suhtlejad.”

“/ .../ Mina ei öelnud neile mitte midagi ette. Ise nad arvutasid välja, kui palju neil midagi vaja on, käisid poes ja tegid valmis ja see toit oli ülimaltsev ja väga hea. Alguses nad ikkagi kahtlesid, et kas nad ikka oskavad. Aga tegelikult on neil väga palju oskusi ja pädevusi, mida nad kõik teha oskavad.”

Samuti saab noor läbi noortekeskuses toimuvate tegevuste **oskuse planeerida oma aega, oskuse teha koostööd ja arvestada teistega**. Lisaks toodi välja ka **emotsioonidega hakkama saamist ja kohusetunnet**.

Joonis 5. Noortekeskusest saadavad sotsiaalsed oskused noorsootõtajate arusaamades.

4.1.3 Sotsiaalsete oskuste võimestamine

Antud teema eesmärgiks oli välja selgitada noorsootõtajate arusaamad noorsootõtajate ja noortekeskuse rollist sotsiaalsete oskuste võimestamisel aitamaks kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele. Teema jagunes viieks kategooriaks.

Kategooria “Noortekeskuse roll”

Noortekeskuse peamise rollina näevad noorsootõtajad **turvalist kohta**, kuhu noorel on alati võimalik tulla. Turvaliseks teeb noortekeskuse just vaba keskkond, mis juba iseenesest mõjub noort võimestavana. Oluliseks peeti ka **vaba aja veetmise võimalust ja erinevate vahendite olemasolu** noortekeskuses.

“Ongi see, et ta oleks noorte jaoks olemas, avatud nendele sobivatel kellaaegadel ja et see keskkond oleks ikkagi turvaline ja kõikidele ühtemoodi kättesaadav.”

“/ .../ Peale seda, kui noortekeskus avati, siis ütleme nii, et probleemid kadusid / .../ Isegi politsei ütles, et väga hästi, et neil ei ole tööd enam, peale seda, kui noortekeskus avati. Noored kõik tulid siia, kes enne lollusi tegid.”

“/ .../ Neil on võimalus aega veeta kusagil. No näiteks koolitused ja väljasõidud, nad saavad areneda. Me peaks jah nüüd rohkem hakkama käima. Loodan, et neil oleks tore. Ei oskagi nagu seletada seda / .../ No neil on koht, kuhu peale kooli tulla. Ma ei oskagi nagu rohkem midagi öelda.”

Sotsiaalsete oskuste võimendamist noortekeskuse ühe olulisema rollina ja väärtusena toodi välja kolmes intervjuus.

“Ma isegi ei kujuta ette, mis teine roll üldse noortekeskusel võiks olla? Üks osa on erinevate oskuste õpetamisel, mis siis kõik käib läbi omavahelise suhtlemise, sa suhtled oma juhendajaga, sa suhtled oma kaaslastega. Näiteks sportlikud tegevused on puhtalt jälle meeskonna asi. Et ei toimu sellist üks-ühele treeningut. Ma arvan, et noortekeskuse põhiroll ongi sotsiaalsete oskuste õpetamine.”

Kategooria “Noorsootöötaja roll”

Analüüsisides noorsootöötajate arusaamasid enda rollist noorte elus saab välja tuua erinevaid rolle, mida noorsootöötajad endal noortekeskuses ja noorte elus näevad. Nendeks rollideks on olla **ema, sõbranna, sõber, õpetaja, kokatädi, julgustaja, psühholoog, psühhiaater, suunaja, kuri tädi, info jagaja**. Tihtipeale olid need rollid esindatud kõik korruga vastavalt olukorrale, tuues välja, et noorsootöötaja peab noortekeskuses tegema kõike alustades noortekeskuse koristamisega ning lõpetades probleemide lahendamisega.

Lisaks kumas intervjuudest hästi palju läbi **usaldus**. Usaldusliku suhte loomist noorega või noorele usaldusisikuks olemist toodi välja kõikides intervjuudes. Noorsootöötajad nägid noore vajadust kellegagi suhelda. Pea igast intervjuust käis läbi ka noorsootöötaja kui noore sõber või sõbranna, selle saab samuti liigitada usaldusliku suhte alla. Samas

toonitati ka noorsootöötaja ja noore sõprussuhte õhkõrna piiri ja selle tunnetamist.

“Ma ei tea, kas nad ise teavad täpselt, mida nad vajavad. Aga ilmselt on see ema roll, mida nad vajavad. Ikka selline igapäevaste elementaarsete oskuste kujundamine. Ja miks ma seda ema rõhutan, sest vahel ongi neil vaja, et keegi neid kuulaks, kodus seda ei ole. Ja kui tal on probleem, mida ta tahaks täiskasvanuga arutada, siis kui mina olen valmis teda kuulama, siis ta räägib / .../.”

“/ .../ Et ta julgebki oma pahandusest ja ebameeldivatest olukordadest niimoodi rääkida, ilma, et ta tunneks, et teda kuidagi surutakse või et ta tunneks, et ta ei saa sellest rääkida, et muidu ta saab kohe vastu päid ja jalgu / .../.”

Väga oluliseks peeti **eeskujuks olemist**, mida toodi välja viiel korral. Välja toodi nii eeskujuks olemist oma käitumiselt kui ka ellu suhtumisel, julgustamaks noori olema ettevõtlikud ja tegutsemishimulised.

“Ma arvan, et see, et elu on elamiseks. Et see on see, mida ma ise ka neile toonitan. Kui teil tulevad mingid pakkumised. Äge kahelge, võtke vastu. Et kunagi ei tea, võtke vastu. Kunagi ei tea, milleks see hea on. Hästi palju näevad seda minu enda pealt.”

Eeskujuks olemine oma käitumisega oli samuti oluline.

“Kõige rohkem me oleme neile eeskujuks. No see kõik, kuidas ma käitun, kuidas ma räägin, kuidas on minu sõnavara. Kui nad midagi teevad, siis kas ma seda tegevust aktsepteerin, ütlen, et jaa, sa olid tubli või riidlen nendega. Natuke nagu kasvatan neid. Kõik sellised asjad.”

“/ .../ Põhiline on see, et ei ropenda. See on nagu ebaviisakas. Nad räägelt ropendavad ja kogu aeg. Sa oled 10. aastane / .../ See on midagi, mida me alati nagu pushime neist välja. Et sa saad ka teistmoodi ennast väljendada. Ja seda on nad enamvähem niimoodi õppinud. Seda me hästi palju toetame neil, seda keeleoskust.”

Kategooria “Noortekeskuse ja noorsootõtaja roll sotsiaalsete oskuste võimestajana”

Noorsootõtajate arvamused noortekeskuse ja enda rollist sotsiaalsete oskuste arendamisel saab jagada kaheks – noorsootõtajad, kes tegevust planeerides nägid selle väärtust ja enda rolli noore arengus ning noorsootõtajad, kes tegevusi planeerides enda jaoks tegevusega kaasnevat väärtust lahti ei mõtestanud ning arendavat rolli noortekeskusel nii väga ei näe.

Noortekeskuse rolli noore arendamisel nähti erinevalt. Üks noorsootõtaja ei näinud noortekeskusel kasvatuslikku rolli, leides, et selle töö peab ikkagi ära tegema kodu.

“Kes kasvatab, on ikkagi vanemad. Põhiline, mis meile siin ikkagi öeldakse on see, et see ei ole sotsiaaltöö, et noorsootöö ja sotsiaaltöö on väga suur erinevus ja et ärge liiga isiklikuks minge. Meie proovime saada nende enda mõtteid, et mida nad tahavad teha ja meie siis toetame neid. Aga siuke kasvatus või see, et oleme jätnud selle vanemate teha, sest koolid ja vabaajakeskused ei ole need, kes peaksid lapsi kasvatama. See on nagu meie idee siin / .../ Hästi palju, mis sa siin näed, sa tunned seda kodu peegeldust. Ja meie ei ole ka sellised, kes peaks hakkama neid nüüd nagu kasvatama.”

Valdav osa noorsootõtajatest on arvamusel, et põhirõhk on ikkagi kodul, kuid aduvad, et koduse toe puudumisel on noortekeskuse ülesanne see tühimik nii hästi kui võimalik, täita.

“Kui kodu pole seda teinud, siis ikka noortekeskuses peaks need elementaarsed oskused selgeks saama.”

“Põhiliselt peaks need kodunt kaasa tulema, aga aeg on näidanud, et paljudel ei olegi kodus seda, mida vaja on. Siis me üritame siitpoolt nii palju, kui võimalik.”

Kategooria “Sotsiaalsete oskuste võimestamine noortekeskuses”

Sotsiaalsete oskuste võimestamisena käsitletakse antud uuringu raames tegevusi, mis aitavad kaasa noore arengule isiklikul, isikutevahelisel ja ühiskondlikul tasandil. Läbi võimestamise tuuakse noore ellu vajalik positiivne muutus (Bamber jt, 2014).

Intervjuude põhjal saab välja tuua noorsootöötajad, kes tegevusi planeerides mõtlevad tegevuse tulemusena saadavale positiivsele muutusele noore elus ning tegevusi planeerides aduvad sellest tuleneva väärtuse tähtsust noore elule.

“/ .../ Et temast tuleks selline noormees, et kui ta on maantee ääres ja autorehv on katki, siis ta ei pea hääletama esimest autot, vaid, et ta saab ise selle rehvivahetusega hakkama. Või, et ta on elu jooksul ühe hunniku puid kirvega ära lõhkunud. Et ta saaks selliseid kogemusi, mida ta muidu võibolla ei oleks saanud / .../.”

“Me põhiliselt tegime segagrupid, lõime suure seltskonna laiali, eri vanuses, sasipundar oli ja panime nad meeskonnamängu mängima. Aga neil oli vaja igas punktis lahendada ka ülesanne ja seda nad pidid tegema meeskonnana. Seal me vaatasimegi, et kuidas saavad eri seltskonnad hakkama omavahel. Eri vanused. See oli päris huvitav.”

Eraldi saab välja tuua näiteid, kus noorsootöötaja mõistab, et noortekeskuse tegevuses osalemine on noorele vabatahtlik, kuid omalt poolt teeb kõik, et see aeg, mis noor noortekeskuses veedab, oleks hariv, õpetlik ja aitaks noorel enda ja ümbritseva maailmaga hakkama saada. Tuntakse endal vastutust ja kohustust ning saadakse aru, et teinekord on noorte “nügimine” vajalik.

“/ .../ Tänu sellele, et nad seal on ja et nad sinna tulevad, kasutan mina siis seda ära, et neile mingisuguseid teadmisi külge pookida. Vot nüüd tuleb see koolitus. Nüüd sa teed kaasa. Nii ei tohiks olla, vastupidi peaks olema.”

“Kuna me neid noori ja vanemaid nii palju tunneme, siis mina võin öelda, et mina annan neile hästi palju võimalust ise tegutseda. Kui meil oligi siin ükskord jalgratta

vargus, siis nad ise helistasid politseisse ja ise lahendasid seda. Mina ei seganud vahele ega teinud midagi ära neile. Mina lihtsalt kõrvalt jälgisin, et nad ei hakkas asju liiga üle tegema. Et keegi nalja ei tee. Nad ise helisid, andsid ütlused. Pidi kõik ise tegema. Nad said ise tegutseda.”

Noorega tegelemisel on oluline protsess ning teadvustamine, et tulemuse saavutamine on aeganõudev. Eriti tuli see välja olukordades, kus noor oli pahuksis oma emotsioonidega ning kus oluliseks peeti noore jaoks aja leidmist ja üks-ühele suhtlemist.

“Me oleme mitmeid kordi ukse peal tunde veetnud ja jutustanud, ja arutanud / .../ Täna olen kaks tundi, homme olen äkki tund ja ülehomm ei pea seal ehk üldse olema. Et see on see pool. Ja nende päeva rõõmud ja mured on ka minu rõõmud ja mured samamoodi, ma tunnen vastutust, et need oskused, mis nad siit endaga ellu kaasa saavad, ma tahan neid näha 20. aasta pärast tublide inimestena, kes saavad oma eluga hakkama.”

Eelpool toodud näidete puhul on tegevus mõtestatud ja eesmärgipärane ning tegevuse tulemusena on noor saanud kogemuse ja oskused. Noorsootõtaja teadvustab sotsiaalsete oskuste olulisust noore autonoomsuse saavutamisel.

Noortekeskuses läbiviidavad tegevused on oma olemuselt kõik noori võimestavad, andes noorele erinevad oskused ja kogemused. Uuringu üheks eesmärgiks oli teada saada, kuidas noorsootõtajad oma tegevusi mõtestavad ja oma tegevuse mõjust aru saavad. Noorsootõtaja, kes mõtestab noortekeskuses läbiviidavaid tegevusi, analüüsib ja tagasisidestab enda ja noore käitumist, ootusi ja soove, aitab sellega kaasa noore kasvamisele ja arenemisele ühiskonnaliikmena ning oskab oma tegevustega arendada noores just neid oskuseid, mis arendamist vajavad, tagades sellega vajaliku positiivse muutuse. Kui noorsootõtaja oma tegevust ei mõtesta, on tegevuse võimestav mõju noorele väiksem.

“/ .../ Ma tahaks teha siin x-boxi turniiri, aga ma tean, et mitte keegi ei osale, kõik on mulle öelnud, et nad ei taha seda. Aga ma tahaks seda teha. Tahaks teha asju, aga nemad ütlevad, et nad ei taha osaleda.”

Kategooria “Võimestamist takistavad tegurid”

Mitte kõik noorsootöötajad ei ole aga valmis noort aitama. Teadvustatakse, et noorel on oskused, mis vajaksid arendamist, kuid ei osata noorele toeks olla või puuduvad kogemused keerulisemate olukordade lahendamiseks.

“/ .../ Ja see emotsionaalne – seda me ka toetaks, aga samas ma ei ole hetkel leidnud seda viisi, kuidas seda neile selgeks teha, sest ega nad ei kuula ka siin. Nad jooksevad ringi ja. Aga samas me ikkagi proovime, kui keegi midagi teeb, istume maha ja räägime nendega. Siis on nad normaalsed ikkagi. Ja meile tundub, et ta saab nagu aru, aga siis ta läheb välja ja teeb sama asja uuesti / .../.”

“/ .../ Ongi see, et on noored, kes koguaeg panevad proovile sind. Minuga endal ei ole veel nii olnud, aga kui keegi reaalselt solvab, et mida sa teed siis nagu? Et siis lihtsalt vaatad otsa ja nagu, et no jah siis... Et see hetk on minu jaoks nagu see, mis on raskust tekitav / .../.”

Noorsootöötajatest, keda uuringu raames intervjueriti (tabel 4), oli noorsootöö alane haridus ühel intervjueritaval, lähedane haridus, kas siis pedagoogiline või sotsiaalvaldkonna alane, oli kokku neljal noorsootöötajal. Ka seda saab seostada ühe võimestamist takistava tegurina.

Tabel 4. Intervjueeritavad

Intervjueeritav	Noorsootöölaline haridus	Vanus	Tööstaaž noorsootöötajana
Intervjueeritav 1	EI	21	2 kuud
Intervjueeritav 2	EI	34	8 aastat
Intervjueeritav 3	EI	32	5 kuud
Intervjueeritav 4	EI	26	1 aasta 1 kuud
Intervjueeritav 5	JAH	27	3 aastat
Intervjueeritav 6	EI	47	7 aastat
Intervjueeritav 7	EI	21	3 nädalat
Intervjueeritav 8	EI	61	17 aastat
Intervjueeritav 9	EI	24	1 aasta 6 kuud

Lisaks vajalike oskuste ja kogemuste puudumisele saab ühe võimestamist takistava tegurina välja tuua koostöö – ja tugivõrgustiku puudumise. Noorsootöötaja, kellel oli tugivõrgustik kas teiste noorsootöötajate, kooli, lapsevanemate, politsei või omavalitsuse näol, oli enesekindlam ja tema tegevus oli noori võimestav. Nõu oli vajadusel kõigil noorsootöötajatel kellelki küsida, pigem peeti oluliseks omavalitsuse tuge. Samuti mainisid kõik intervjueeritavad ära teiste noorsootöötajate poolt saadava abi.

Tugeva koostöö vallaga ja tugivõrgustiku olemasolu tõid välja kolm noorsootöötajat. Koostöö – ja tugivõrgustiku puudumise või siis selle mittetoimimise tõid välja kaks noorsootöötajat.

“Oma valla noorsootöötajatega saame korra kuus kokku, teeme sellise üldise infotunni ja edasi on siis kovichoon. Üks asi on see, kui sul on endal mingi lugu, ja teine pool on see, kui sa kuuled teiste mingit lugu ja sa aitad kaasa teiste lugude lahendamisele.”

“Meil ei ole praegu sellist koostööd tekkinud. Et näiteks probleemsete noorte puhul jagaksime infot / .../ Aga sellist koostöövõrgustikku, mis tegelikult omavalitsuses peaks olema, et kool ja noortekeskus teevad tugevalt koostööd, koos lastekaitsega... seda ei ole siin. See on täiesti null võiks öelda. Et ei huvitu ka kool.”

“Kui meil on probleeme, siis kohalik konstaabel ja lastekaitse, siis nendega me ilusti

suhtleme. Aga kuidagi just meie siin natukene tunneme, et valla poolt eriti ei väärtustata meid / .../.“

Noortekeskust näevad noorsootöötajad kui turvalist paika noorele, kus nad on oodatud ja kuhu noorel on võimalik alati tulla. Seevastu endal nägi noorsootöötaja väga palju erinevaid rolle, näiteks ema, sõber, õpetaja jne. Välja toodi ka noorele eeskujuks olemist, mis tekitas magistritöö autoris mõnevõrra vastakaid tundeid põhjusel, et mitmes intervjuus kasutasid noorsootöötajad noortepärast sõnavara ja inglise keelseid väljendeid. Ühest küljest aitab see kindlasti kaasa noore ja noorsootöötaja paremale suhestumisele, teisalt jääb tahaplaanile noore suhtlemisoskuste ja eneseväljendamisoskuste arendamine. Noorsootöötajate arvamused sellest, milline on noorsootöötaja ja noortekeskuse roll sotsiaalsete oskuste võimendamisel, jagunes kaheks. Välja saab tuua noorsootöötajad, kes tegevusi planeerides mõtestasid sellest tuleneva väärtuse enda ja noore jaoks lahti ning noorsootöötajad, kes enda rolli oskuste arendamisel nii olulisena ei näinud. Oluline roll on selles noorsootöötaja vähesel töökogemusel ning vastava erialase ettevalmistuse ja koostöövõrgustiku puudumisel.

4.2 Järeldused ja ettepanekud

Magistritöö uuringut alustas autor eeldusega, et noore tööhõivevalmiduse saavutamisel on olulised sotsiaalsed oskused ja nende arendamine (Kasearu ja Trumm, 2018; Cedefop, 2008 ja Euroopa Komisjon 2008). Sellest lähtuvalt püstitas magistritöö autor neli uurimisküsimust, saamaks teada, millised on noorsootöötaja arusaamad enda ja noortekeskuse rollist noore elus, sotsiaalsetest oskustest ning sotsiaalsete oskuste võimendamisest. Järgnevalt on toodud välja magistritöö uuringu järeldused uurimisküsimuste lõikes.

Millised on need arusaamad, lähtekohad ja eesmärgid, millest noorsootöötajad oma töö planeerimisel lähtuvad?

Oma töö planeerimisel lähtub noorsootöötaja eelkõige noorest ja tema soovidest. Saab

öelda, et noortekeskuses käivad noored jagati noorsootõtajate poolt tinglikult kahte gruppi – noored, kes on aktiivsed, osalevad huvitegevuses ning mitteaktiivsed noored, kellel ei ole huvialasid. Intervjuudest saab välja tuua võrdusmärgi aktiivse ja tubli noore vahele ning mitteaktiivse noore kui vähem võimeka noore vahele, andes sellega justkui hinnangu, et edukas ja tubli on see noor, kellel on palju huvialasid. Enamus noortekeskustes toimuvad kindlad huviringid, teemaõhtud ja töötoad, mistõttu paljud noored tulevad noortekeskusesse just konkreetse tegevuse pärast ja huviringi lõppedes noortekeskuse muudes tegevustes osa ei võta. Samas nägid noorsootõtajad selles pigem positiivset, tuues välja, et tänu huviringidele satub noortekeskuse ruumidesse tihti noor, kes varem ei ole sinna oma teed leidnud ning ehk ühel päeval otsustavad nad ka muudel põhjustel tulla. See, miks noor noortekeskusesse tuleb, taandub eelkõige noore vajadusele kusagile kuuluda.

Oma tegevuste planeerimisel noorsootõtajatel tegevuskavasid või -plaane ei ole ning üheski intervjuudes ei toodud välja rahvusvahelisi ega kohalikke arengudokumente. Sellel võib olla erinevaid põhjuseid. Esiteks, noorsootõtaja on inimene, kes tegeleb otseselt noortega ja ehk ta ei peagi erinevatele arengudokumentidele oma tööd tehes mõtlema. Teisalt annavad kohaliku tasandi arengudokumendid suunised, millised on noortevaldkonna eesmärgid ja millele noorsootõtaja saab oma tegevuste planeerimisel toetuda, aidates sellega kaasa noore arengu toetamisele. Lääne-Viru maakonna kohalike omavalitsuste arengudokumentides on noored eraldi valdkonnana välja toodud ainult ühe omavalitsuse arengukavas. Enamasti on noorsootõo kohaliku omavalitsuse arengukavas välja toodud koos hariduse- ja kultuurivaldkonnaga.

Millised on noorsootõtajate arusaamad sotsiaalsete oskuste olulisusest?

Sotsiaalsete oskuste paljusus kajastus ka noorsootõtajate arusaamades. Intervjuudes toodi välja 29 oskust, mida noorsootõtajad tõlgendasid kui sotsiaalseid oskuseid. Kõige rohkem toodi intervjuudes välja suhtlemisoskust, üksteise aktsepteerimise olulisust ning meeskonnatõo oskust. Tähtsustati inimese hakkama saamist iseenda ja teistega. Sama leiab ka Keltikangas-Järvinen (2011: 9-11), tuues sotsiaalsete oskustena välja lisaks hakkama saamisele iseenda ja teistega ka oskuse kuulata. Sotsiaalsed oskused, mida

noorsootöötajad nimetasid, kattuvad enamasti ka Zwaans jt (2008: 2123-2124) väljatoodud sotsiaalsete oskuste käsitlusega, kus olulisel kohal on isiklik, isikutevaheline ja ühiskondlik aspekt. Sellest tulenevalt saab öelda, et noorsootöötajad peavad oluliseks oskuste, teadmiste, hoiakute ja suhtumiste kujundamist isiklikul tasandil, mis omakorda aitab kaasa rühmade paremale toimimisele. Ühiskondlik areng aitab aga mõista paremini ühiskonnas toimuvat, näha kitsaskohti ja omada soovi panustada paremasse ühiskonda. Ühiskondlikus aspektis oli sotsiaalsete oskuste kattuvus noorsootöötajate ja Zwaans jt (2008) käsitlusega vähene.

Lähtudes intervjuudest saab väita, et noorsootöötajate arvates on kõige olulisem sotsiaalne oskus suhtlemisoskus, mida toodi välja kõige enam. Lisaks sellele, et suhtlemisoskus on noorsootöötajate arvates üks olulisemaid oskuseid tööturule sisenemisel, on see ka oskus, mis nende arvates on noorel kõige enam vajaka. Intervjuudest saab järeldada, et suhtlemisoskuse all peavad noorsootöötajad silmas pigem käitumisega ja viisakusega seonduvat, mitte kui eneseteadlikkusega seotud oskust. Eneseteadlikkust suhtlemise olulisuse väärtusena toodi välja kahes intervjuus, suhtlemisoskuse arendamisel peeti oluliseks noore hakkamasaamist iseenda tunnetega ja emotsioonidega. Lisaks suhtlemisoskusele tuleb noores arendada konfliktilahendamise oskust, käitumisoskust, emotsioonidega hakkama saamist, algatusvõimet. Samuti mainiti mitmel korral noorte ebapiisavaid elementaarseid oskuseid nagu enda järelt koristamine, toalettruumi kasutamine jne.

Millised on need olulised sotsiaalsed oskused, mis aitavad kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?

Antud magistritöö raames mõistetakse tööhõivevalmiduse all noore sisenemist tööturule ja sinna püsima jäämist. Et seda saavutada, on lisaks akadeemilistele oskustele üha olulisemad ka üldised oskused, sh sotsiaalsed oskused. Sotsiaalsete oskuste arendamine

aitab kaasa vähendada noore tööturult kõrvale jäämist ja annab noorele parema positsiooni tööturule sisenemisel.

Noorsootöötajate arvates on tööhõivevalmiduse saavutamisel kõige olulisemad oskused suhtlemisoskus ja eneseväljendamise oskus, üksteise aktsepteerimine ja meeskonnatöö oskus. Neid oskuseid nimetati intervjuude käigus ka kõige rohkem. Üksikutel juhtudel pidasid noorsootöötajad oluliseks ka info kasutamise oskust, julgust, läbirääkimisoskust, püsivust ning vastutustunnet. Need oskused kattuvad suuresti peatükis 1.1 väljatoodud sotsiaalsete oskuste teoreetiliste käsitlustega (Juusola 2011; Gresham ja Elliot 1990; Bolton, 1979 ja Zwaans jt, 2008). Sotsiaalsed oskused on noorsootöötajate arvates olulised. Mitmel korral toodi välja eespool nimetatud oskuste kasulikkust hakkamasaamisel koolis (Kankaraš, 2017; Pohlak, 2013), sisenemisel tööturule (Eesti Noorsootöö Keskus, 2009), suhtlemisel ja enda eest seismisel.

Millisena näevad noorsootöötajad noortekeskuse ja enda rolli sotsiaalsete oskuste võimestamisel aitamaks kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?

Arvamused, kes peaks neid oskuseid noores arendama ja milline roll on selles noorsootöötajal ja noortekeskusel, jagunesid kaheks. Valdavalt olid noorsootöötajad arvamusel, et noortekeskusel on roll noore sotsiaalsete oskuste arendamisel ja kinnitati teooria osas toodut, et sotsiaalsed oskused on õpitavad oskused (Keltikangas- Järvinen 2011; Juusola 2011). Kuid oli ka vastupidiseid arvamusi ja noortekeskusel sotsiaalsete oskuste võimestamisel olulist rolli ei nähtud. Mitmel juhul toodi välja, et see, millised oskused noorel on, sõltub palju ka noore iseloomust ja olemusest. Sama toetab ka Burgoon ja Dunbar (2000), leides, et sotsiaalseid oskuseid tuleb käsitleda nii kaasasündinud kui õpitavate oskustena.

Enamasti arvasid noorsootöötajad, et noore kasvatamine saab alguse kodust ja on eelkõige vanemate ülesanne. Mitmel juhul oldi arvamusel, et noortekeskuse roll selles on väike. Tegelikult tegelevad kõik noorsootöötajad siiski ka noore arendamisega. Kõikides noortekeskustes, kus intervjuud läbi viidi, toimuvad aktiivsed tegevused ja noorte küllastatavus on keskmiselt 25 noort päevas. Rakvere Noortekeskuses, mis asub

maakonna keskses, on külastatavus suurem, kuni 50 noort päevas, ning väiksemates noortekeskustes, näiteks Arkna Noortekeskuses, käib päeva jooksul 10 kuni 15 noort. Paljudes intervjuudes kõlas läbi mõte, et kui maja on noori täis, järelkult noortekeskus toimib. Lähtudes noorsootöö alusdokumentides välja toodud eesmärkidele ja teooria osas käsitletud võimestamise teooriale, täidab mitteformaalne õpe eesmärki juhul, kui läbi selle tuuakse noorte ellu positiivsed muutused nii isiklikul, rühma kui sotsiaalsel tasandil (Bamber jt 2014: 15-16). Sama toetab ka Zimmerman (2012) ja Wagaman (2011) käsitlus võimestamisest, tuues välja, et võimestamise protsess toimub siis, kui selle käigus arenevad noore oskused, mida noorel on vaja mõistmaks enda rolli ühiskonnas.

Üks peamisi rolle, mida noorsootöötaja endal näeb, on noorele eeskujuks olemine, seda nii käitumiselt, ellusuhtumiselt kui ka keelekasutuselt. Eeskujuks olemist pidasid tähtsaks kõik noorsootöötajad, samas jäi magistriröö autorile mitme intervjuu läbiviimisel kõrvu noorsootöötaja enda keelekasutus, milles kasutati noortepärast sõnavara ja inglise keelseid väljendeid läbiseigi. Mitmel juhul see, mida noorsootöötaja ütles, ei läinud kokku sellega, kuidas ja mil viisil ta seda tegi.

Noortekeskuse peamise rollina nähti turvalise ja nooresõbraliku keskkonna olemasolu. Oluliseks peeti, et see keskkond oleks kõigile ühtemoodi kättesaadav ja turvaline. Noortekeskuse rolli noore võimestamisel nähti erinevalt. Saab välja tuua arusaamad, kus sotsiaalsete oskuste arendamist ja noore autonoomsuse saavutamist peeti noortekeskuse ühe olulisemaks rolliks. Ja peeti oluliseks noorte võimestamist, saavutamaks paremaid võimalusi tulevikus. Seda toodi noortekeskuse ühe olulisema rollina ja väärtusena välja kolmes intervjuus.

Läbiviidud intervjuud tekitasid magistriröö autoris mõnevõrra segadust. Ühest küljest saab öelda, et sotsiaalseid oskuseid ja nende arendamist pidasid oluliseks kõik noorsootöötajad, teisalt sotsiaalsete oskuste arendamist, aidates kaasa noore võimestumisele (Puusepp ja Aro, 2007: 740), kui ühte noortekeskuse rolli, mitmel juhul välja ei toodud. Tuginedes intervjuudele, saab öelda, et kõikides noortekeskustes toimuvad tegevused, mis on noori arendavad ja võimestavad. Välja saab tuua olukorrad, kus noorsootöötaja teeb teadlikult oma tegevusi sooviga arendada konkreetseid oskuseid,

mis noorel on vajaka või on olulised aitamaks tal saavutada püstitatud eesmäärke. Ka Wagaman (2011) toob välja sotsiaalsete oskuste ja nende võimendamise tähtsust tööhõivevalmiduse saavutamisel.

Intervjuude tulemusena selgus, et noorsootöötajad, kellel on olemas koostöö- ja tugivõrgustik ning kogemus, näevad noortekeskuse hariduslikku mõju suuremana ning nende tegevus on mõtestatud ja teadlikult suunatud noore arendamisele. Osadel juhtudel noorsootöötaja tunnistab enda vähest kogemust antud valdkonnas, mistõttu mitmetes olukordades, nagu näiteks konfliktide lahendamine, tundis noorsootöötaja ennast ebakindlana.

Lähtuvalt uuringu peamistest tulemustest teeb magistr töö autor järgmised **ettepanekud** aitamaks kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele kohalikul tasandil:

- **Noorte konkurentsivõime tõstmine.** Kohalikul tasandil pöörata suuremat tähelepanu sotsiaalsete oskuste arendamisele, mis aitavad kaasa noore hakkamasaamisel sisenemisel tööturule ja sinna püsima jäämisele. Nendeks tegevusteks on näiteks noorte omaalgatuse toetamine ja julgustamine. Sellest tulenevalt soovib magistr töö autor selgemini sõnastada kohaliku tasandi arengudokumentides noortevaldkonnale seatud ootused ja eesmärgid, mis oleksid kooskõlas tööturu vajadustega.
- **Noorsootöö kvaliteedi ühtlustamine maakonnas.** Magistr töö autori arvates on oluline, et noortega tegelev inimene on omandanud vastava kvalifikatsiooni või vähemalt kõrghariduse. Tulenevalt magistr töö uuringu tulemustest, soovib magistr töö autor uurida kohalike omavalitsuste juhtide ootuseid noortega töötavatele inimestele, sh noorsootöötajatele.
- Pöörata tähelepanu noortega tegeleva inimese **koostöö- ja tugivõrgustiku olulisusele.** Selleks soovib magistr töö autor moodustada kohaliku omavalitsuse tasandil koostöövõrgustik noortega tegelevate asutuste vahel. Noorsootöötaja, tunnetades kohaliku omavalitsuse tuge ja koostööd erinevate noort mõjutavate institutsioonidega, on oma töös enesekindlam ja eesmärgipärasem.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk oli **välja selgitada, millised on Eesti kohaliku tasandi noortega töötajate arusaamad noore tööhõivevalmiduse saavutamiseks vajalikest oskustest ning Euroopa Liidu noortepoliitikas kajastuvast ideoloogiast.**

Antud teema olulisus kajastub nii Euroopa Liidu kui Eesti poliitikadokumentides, kus noored on välja toodud kui üks olulisemaid sihtgrupe põhjusel, et noored on ka ühed haavatavamad tööturul. Lisaks akadeemilistele teadmistele, on üha enam hakatud väärtustama ka mitteformaalse hariduse käigus saadud oskuseid, sh sotsiaalseid oskuseid. Sotsiaalsete oskuste arendamisel on oluline roll ka mitteformaalsel õppel ja noortekeskustel.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks soovis magistritöö autor teada saada, millised on noorsootöötajate arusaamad sotsiaalsete oskuste võimendamise olulisusest noore tööhõivevalmiduse saavutamisel.

Magistritööd alustas magistritöö autor eeldusega, et sotsiaalsed oskused ja nende võimendamine on olulised aitamaks kaasa noore tööturule sisenemisel ja sinna püsima jäämisel.

Sellest lähtuvalt otsis magistritöö autor vastuseid järgmistele **uurimisküsimustele:**

1. Millised on need arusaamad, lähtekohad ja eesmärgid, millest noorsootöötajad oma töö planeerimisel lähtuvad?
2. Millised on noorsootöötajate arusaamad sotsiaalsete oskuste olulisusest?
3. Millised on noorsootöötajate arvates need olulised sotsiaalsed oskused, mis aitavad kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?
4. Millisena näevad noorsootöötajad noortekeskuse ja enda rolli sotsiaalsete oskuste võimendamisel aitamaks kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele?

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks andis magistritöö autor magistritöö teoreetilises osas ülevaate sotsiaalsetest oskusest ning sotsiaalsete oskuste võimendamise olulisusest. Teoreetilised käsitlused kinnitasid, et head sotsiaalsed oskused aitavad kaasa õpiedukusele, sisenemisel tööturule ning autonoomsuse saavutamisele. Samuti sai kinnitust sotsiaalsete oskuste sihipärasele ja teadlikule kasutamisele kaasa aitamise olulisus ehk võimendamine kui ühiskonnas hakkama saamise üks tingimus.

Magistritöö teises peatükis tõi magistritöö autor välja sotsiaalsete oskuste võimendamise olulisuse Euroopa Liidu ja Eesti noortepoliitika olulisemates alusdokumentides ning tähtsamates algatustes, mis aitavad kaasa noore tööhõivevalmiduse saavutamisele. Nii Euroopa Liit kui Eesti on võtnud kasutusele mitmesuguseid meetmeid, et aidata parandada noore tööhõivet läbi sotsiaalsete oskuste arendamise.

Kolmandas peatükis on kirjeldatud uuringu metoodikat ja andmete kogumist. Uuringus kasutati kvalitatiivse uurimismeetodina intervjuusid Lääne-Viru maakonna noorsootöötajatega. Intervjuud viidi läbi kõikides Lääne-Virumaa kohalikes omavalitsustes, kokku intervjueris magistritöö autor üheksat noortega tegelevad inimest kaheksast omavalitsusest.

Magistritöö neljandas osas esitas magistritöö autor uuringu tulemused ja ettepanekud.

Uuringu tulemused:

- Tegevuste planeerimise lähtekohana peavad noorsootöötajad kõige olulisemaks noort ja tema soove.
- Noortekeskuses käivat noort nähakse eelkõige kui noort, kellel puuduvad kindlad huvialad ning kes tuleb noortekeskusesse soovist kusagile kuuluda.
- Noorsootöötaja arvates noored aktsepteerivad üksteist, on vastutustundlikud ja iseseisvad. Peamised oskused, mis noortekeskuses käival noorel on vajaka, on suhtlemisoskus, konfliktilahendamise oskus, käitumisoskus, emotsioonidega hakkama saamine ja algatusvõime.

- Sotsiaalsed oskused on Lääne-Virumaa noorsootöötajate arvates olulised. Välja toodi 29 erinevat sotsiaalset oskust. Kõige olulisemaks sotsiaalseks oskuseks peetakse suhtlemisoskust. Isikulisene kui isikutevaheline mõõde on noorsootöötajate arvates pea võrdselt olulised. Ühiskondlikku mõõdet toodi intervjuudes välja vähem.
- Noorsootöötajate arvates on kõige olulisemad oskused tööhõivevalmiduse saavutamisel suhtlemisoskus, eneseväljendamise oskus, üksteise aktsepteerimine ja meeskonnatöö oskus.
- Noorsootöötajate arvamus sellest, milline on noorsootöötaja ja noortekeskuse roll sotsiaalsete oskuste võimendamisel, jagunesid kaheks. Välja saab tuua noorsootöötajad, kes tegevusi planeerides mõtetasid sellest tuleneva väärtuse enda ja noore jaoks lahti ning noorsootöötajad, kes enda rolli oskuste arendamisel nii olulisena ei näe
- Sotsiaalsete oskuste võimendamist takistavate peamiste teguritena noortekeskuses saab välja tuua noorsootöötaja vähese kogemuse antud valdkonnas ning koostöö- ja tugivõrgustiku puudumise.

Ettepanekud:

- **Noorte konkurentsivõime tõstmine.** Kohalikul tasandil pöörata suuremat tähelepanu sotsiaalsete oskuste arendamisele, mis aitavad kaasa noore hakkamasaamisel sisenemisel tööturule ja sinna püsima jäämisele. Nendeks tegevusteks on näiteks noorte omaalgatuse toetamine ja julgustamine.
Sellest tulenevalt soovib magistr töö autor selgemini sõnastada kohaliku tasandi arengudokumentides noortevaldkonnale seatud ootused ja eesmärgid, mis oleksid kooskõlas tööturu vajadustega.
- **Noorsootöö kvaliteedi ühtlustamine maakonnas.** Magistr töö autori arvates on oluline, et noortega tegelev inimene on omandanud vastava kvalifikatsiooni või vähemalt kõrghariduse. Tulenevalt magistr töö uuringu tulemustest, soovib magistr töö autor uurida kohalike omavalitsuste juhtide ootuseid noortega töötavatele inimestele, sh noorsootöötajatele.

- Pöörata tähelepanu noortega tegeleva inimese **koostöö- ja tugivõrgustiku olulisusele**. Selleks soovitab magistritöö autor moodustada kohaliku omavalitsuse tasandil koostöövõrgustik noortega tegelevate asutuste vahel. Noorsootöötaja, tunnetades kohaliku omavalitsuse tuge ja koostööd erinevate noort mõjutavate institutsioonidega, on oma töös enesekindlam ja eesmärgipärasem.

Antud magistritöö annab arusaama sellest, kuidas mõistavad kohaliku tasandi noortega töötajad Eestis noore elus toime tulekuks vajalike oskuste tähtsust ja millisena nad näevad enda rolli nende oskuste arendamises.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Bamber, J., O'Brien-Olinger, S. ja O'Brien, M. (2014). Ideas in Action in Youth Work in Theory. *Centre for Effective Services*, 15-16. Kasutatud 02.02.2019, https://www.effectiveservices.org/downloads/CES-theory-final_v3_28.05.14.pdf

Bolton, R. (2002). *Igapäevaoskused. Kuidas ennast kehtestada, teisi kuulata ja konflikte lahendada*. Väike Vanker.

Burgoon, J.K. ja Dunbar, N.E. (2000). An interactionist perspective on dominance-submission: Interpersonal dominance as a dynamic, situationally contingent social skill. *Communication Monograph*, 67, 96-121, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03637750009376497>

Caldarella, P. ja Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26(2), 264-278.

Cedefop. (2008). Skill Needs in Europe. Focus on 2020. Cedefop Panorama series; 160. Luxembourg, 2008. Kasutatud 12.02.2019, http://www.cedefop.europa.eu/files/5191_en.pdf

Cooper, T. (2012). Models of youth work: a framework for positive sceptical reflection. *Youth and Policy*, 1(109), 98-117. Kasutatud 15.02.2019, http://www.youthandpolicy.org/wp-content/uploads/2017/06/cooper_models_of_youth_work.pdf

Creswell, J. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed method approaches*. Thousand Oaks: Sage

Dibou, T. (2012). Noortepoliitika ajaloost: probleemist on saanud ressurs. *Mihus*, 2012(11), 14-17

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (2018). Noortekeskuse hea tava. Abimaterjal noortekeskuste asutamisel, arendamisel, toetamise ja koostöösse kaasamisel. Kasutatud 15.02.2019, https://ank.ee/wp-content/uploads/2018/09/Noortekeskuse_Hea_Tava_2018.pdf

Eesti Koostöö Kogu., Eesti Haridusfoorum ja Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. Kasutatud 10.03.2019, <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Eesti Noorsootöö Keskus. (2009). Otsides ja leides sissepääsu töömaailma. Juhendmaterjal noortega töötavale spetsialistile. Tallinn: Eesti Noorsootöö Keskus

Eesti Noorsootöö Keskus. (2013). Noortevaldkonna arengukava 2014-2020. Kasutatud 01.03.2019, <https://entk.ee/nak-veeb/wp-content/uploads/2017/03/NAK-2014-2020-kujundusega.pdf>

Eesti Noorteühenduste Liit. (2018). Noored otsustajad. Projekti “Noored otsustajad” 2017 tulemuste kokkuvõte. Kasutatud 12.03.2019, <https://enl.ee/wp-content/uploads/2018/03/Noored-Otsustajad-kokkuv%C3%B5te.pdf>

Eesti Statistika. (2018). Tööturu näitajad olid möödunud aastal head. 14. Veebruar 2018, pressiteade nr 17. Kasutatud 15.02.2019, <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-017>

Eesti Tootukassa. (2018). Noorele. Kasutatud 15.03.2019, <https://www.tootukassa.ee/content/teenused/noorele>

Enn, Ü. ja Jeedas, P. (2010). Tulen turule... ühe koolituse lugu. SA Archimedes Euroopa Noored Eesti Büroo. Kasutatud 02.01.2019, <https://issuu.com/mitteformaalne/docs/tulenturuleest/5>

Euroopa Komisjon. (2001). Euroopa Komisjoni Valge raamat. Uus hoog Euroopa noortele. COM (2001) 681, lõplik. Kasutatud 12.03.2019, <https://ank.ee/wp->

content/uploads/2017/02/HarMin_Euroopa_noortepoliitika_valge_raamat_vaatamine-2.pdf

Euroopa Komisjon. (2008). Uute töökohtade jaoks uued oskused. Tööturu vajaduste ja vajaminevate oskuste prognoosimine ja ühitamine. KOM(2008) 868 lõplik. Kasutatud 12.03.2019, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0868:FIN:Et:PDF>

Euroopa Komisjon. (2010). Euroopa 2020. Aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia. Komisjoni teatis. KOM(2010) 2020 lõplik. Kasutatud 12.03.2019, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_ET_ACT_part1_v1.pdf

Euroopa Komisjon. (2015). *8KEYCOM. Käsiraamat*. Kasutatud 10.03.2019, http://www.8competencesgame.com/?page_id=211

Euroopa Komisjon. (2016). Euroopa uus oskuste tegevuskava. Koostöö inimkapitali tugevdamiseks ning töölesobivuse ja konkurentsivõime suurendamiseks. COM(2016) 381 final. Kasutatud 30.04.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0381&from=en>

Euroopa Komisjon. (2017a). Euroopa poolaasta temaatiline teabeleht. Noorte tööhõive. Kasutatud 01.03.2019, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_youth_employment_et.pdf

Euroopa Komisjon. (2017b). Valge raamat. Euroopa tulevik. Kasutatud 10.01.2019, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/valge_raamat_euroopa_tuleviku_kohta_et.pdf

Euroopa Komisjon. (2018). Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes. COM(2018) 24 final. Kasutatud 15.03.2019, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/ET/COM-2018-24-F1-ET-MAIN-PART-1.PDF>

Euroopa Komisjon. (2019). Erasmus +. Programmijuhend. Versioon 2 (2019): 15/01/2019. Kasutatud 12.03.2019, https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/erasmus-programme-guide-2019_et

Euroopa Liidu Nõukogu. (2006). Nõukogu soovitus, 22. mai 2018, võtmepädevuste kohta elukestvas õppes. Euroopa Liidu Teataja (2018/C 189/01). Kasutatud 10.03.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=EN>

Euroopa Liidu Nõukogu. (2013). Nõukogu soovitus, 22. Aprill 2013, noortegarantii loomise kohta. Euroopa Liidu Teataja (2013/C 120/01). Kasutatud 11.03.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2013:120:FULL&from=DE>

Euroopa Liidu Nõukogu. (2018). Euroopa Liidu noortestrategia 2019-2027. Euroopa Liidu Teataja (2018/C 456/01). Kasutatud 12.03.2019, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=EN)

Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. (2008). *Euroopa Liidu teataja*, 2008/C 115/01. Kasutatud 10.01.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2008:115:FULL&from=ET>

Euroopa Parlament. (2017). ELi meetmed noorte tööhõive parandamiseks. Kommunikatsiooni peadirektoraat. 17.12.2018. Kasutatud 12.03.2019, http://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2017/12/story/20171201STO89305/20171201STO89305_et.pdf

Friedman, H.S. ja Miller-Herringer, T. (1991). Nonverbal display of emotion in public and in private: Self-monitoring, personality, and expressive cues. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 766-775. Kasutatud 02.02.2019, <https://pdfs.semanticscholar.org/9c93/2dcdbbebd02867152526ce816136eda87304.pdf>

Gresham, F. M. ja Elliot, S. N. (1990). *Social skills rating system manual*. Circle Pines, MN, American Guidance Service.

Hammersley, M. Ja Atkinson, P. (1995). *Ethnography: Principles in practice*. 2nd edition. Routledge.

Haljala valla arengukava 2018-2030. *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2019, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4231/0201/8020/M40_Arengukava.pdf#

Hea Kodanik kodulehekülg. (i.a). Programmist. Kasutatud 15.03.2019, <https://heakodanik.ee/kogukonnapraktika/programmist/>
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0004.02/DOC_1&format=PDF

Juusola, M. (2011). *Tugevaks armastatud lapsed. Lapse sotsiaalsete oskuste arendamine*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus

Kadrina valla arengukava aastateks 2018-2035. *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2019, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4251/0201/8043/M_15_Arengukava_2018-2035.pdf#

Kankaraš, M. (2017), "Personality matters: Relevance and assessment of personality characteristics", OECD Education Working Papers, No. 157, OECD Publishing, Paris. Kasutatud 12.02.2019, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/8a294376-en.pdf?expires=1557582037&id=id&accname=guest&checksum=5F5A8152E7C696FADE82A49AE4E4B848>

Kasearu, K. ja Trumm, A. (2018). Noortekeskuste Logiraamatu „Noorte Tugila“ Statistiliste Andmete Analüüsi Aruanne: Programmis osalemise dünaamika aastatel 2016-2017. Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut. Kasutatud 10.02.2019, <https://ank.ee/wp-content/uploads/2018/07/%E2%80%99ENOORTETUGILA%E2%80%9C2015->

[2017STATISTILISTEANDMETEANALU_U_SJARUANNE.pdf](#)

Keltikangas-Järvinen, L. (2011). *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

Kost, R. (2013). Noortepoliitika. M. Valge (toim), *Noorsootöö õpik* (49-70). Tallinn: Ecoprint

Lääne-Viru Omavalitsuste Liit. (2018). Lääne-Viru maakonna arengustrateegia 2030+. Kasutatud 15.03.2019, https://www.virol.ee/documents/20173326/21265843/arengustrateegia_projekt_avalikule_arutelule.pdf/b4710342-5b82-49c7-80db-3ea6b9fddf56

Laherand, Mari-Liis (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Sulesepp

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Kasutatud 20.03.2019, Tartu Ülikooli sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas, <http://samm.ut.ee/intervjuu>

Lincoln, ND., Travers, C., Ackers, P. ja Wilkinson, A. (2002). The meaning of empowerment: the interdisciplinary etymology of a new management concept. *Int J Manag Rev*, 4(3), 271-290. Kasutatud 11.03.2019, https://www.academia.edu/17822468/The_meaning_of_empowerment_the_interdisciplinary_etymology_of_a_new_management_concept

Noorsootöö seadus. (2017). *Riigi Teataja*. Kasutatud 01.03.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072017039>

Noorte Tugila kodulehekülj. (i.a). Kasutatud 15.03.2019, <https://tugila.ee/programmist/>

Pohlak, K. (2013). *Sotsiaalsete oskuste areng ja nende seos akadeemilise edukusegaesimeses kolmes klassis*. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool, Psühholoogia Instituut.

Pärna, O. (2016). Töö ja oskused 2025. Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA. Kasutatud 14.04.2019, <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Tulevikutrendid-1.pdf>

Puusepp, K. ja Aro, I. (2007). Võimestamine ja võimestumine – mõisteanalüüs. *Eesti Arst*, 86(10), 736-743.

Põhikooli riiklik õppekava. (19.08.2014). *Riigi Teataja*. Kasutatud 13.01.2019. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>

Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020. Kasutatud 02.04.2019, https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Tervis/2012_rta_pohitekst_ok_5.pdf

Rakvere linna arengukava 2018-2030. *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2019, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4050/7201/8012/arengukava_2018-2030.pdf#

Rakvere valla arengukava aastateks 2019-2035. *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2019, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4050/3201/9004/Rakvere_valla_arengukava_2019_2035.pdf#

SA Archimedes noorteagentuur koduleht. (i.a). Euroopa Solidaarsuskorpus. Kasutatud 12.03.2019, <https://noored.ee/rahastus/euroopa-vabatahtlik-teenistus/euroopa-solidaarsuskorpus/>

Saat, H. (2005). Sotsiaalsed oskused: kontseptsioon ning arendamise ja hindamise võimalused koolis.. A. Ots (toim), *Üldoskused-õpilase areng ja selle soodustamine koolis* (lk 129-162). TÜ Kirjastus.

Swift, C., & Levin, G. (1987). Empowerment: An emerging mental health technology. *Journal of Primary Prevention*, 8(1-2), 71-94.

Zimmerman, M. (2012). Empowerment Theory. Psychological, Organizational and Community Levels of Analysis. Kasutatud 13.03.2019, https://www.researchgate.net/publication/232549776_Empowerment_Theory

Zwaans, A., van der Veen, I., Volman, M. ja ten Dam, G. (2008). Social competence as an educational goal: the role of the ethnic composition and the urban environment of the school. *Teaching and Teacher Education*, 24, 2118-2131. Kasutatud 12.02.2019 https://www.academia.edu/12795729/Social_competence_as_an_educational_goal_The_role_of_the_ethnic_composition_and_the_urban_environment_of_the_school

Tapa valla arengukava 2019-2025. Riigi Teataja. Kasutatud 15.03.2019, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4060/9201/8004/VM_31_Tapa_valla_arengukava_Lisa_1_Lyhiylevaade_vallast.pdf#

Vabariigi Valitsus. (2015). Eesti Euroopa Liidu poliitika 2015-2019. Kasutatud 10.03.2019, <https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/EL/elpol-2015-2019.pdf>

Vabariigi Valitsus. (2018). Konkurentsivõime kava "Eesti 2020". Kasutatud 10.02.2019, https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/eesti2020/ee2020_tekstiosa_2018-2020_heaks_kiidetud_26.4.2018.pdf

Vinni valla arengukava aastateks 2019-2030. *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2019, <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4170/1201/9026/Vinni%20valla%20arengukava.pdf#>

Viru-Nigula valla arengukava. *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2019, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4091/0201/8030/AK_27.09.2018p.pdf#

Väike-Maarja valla arengukava 2019-2027. *Riigi Teataja*. Kasutatud 15.03.2019, https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4231/0201/8010/2018_m30_lisa1.pdf

Wagaman, M. A. (2011). Social empathy as a framework for adolescent empowerment. *Journal of Social Service Research*, (37), 278-293. Kasutatud 02.02.2019, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01488376.2011.564045>

Williamson, H. (1995). *Social Action for Young People: Accounts of SCF Youth Work Practice*. Russell House Publishing Ltd.

Õunapuu. L. (2012). *Valimid kvantitatiivsetes ja kvalitatiivsetes uurimustes*. Tartu Ülikool. Kasutatud 10.03.2019, <https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html>

LISA 1 KOHALIKE OMAVALITSUSTE EESMÄRGID

Lääne-Virumaa KOV visioonid ja noortele suunatud eesmärgid

KOV	KOV VISIOON	Noortele suunatud eesmärgid
Kadrina valla arengukava 2018-2030	Kaasaegne, atraktiivne, keskkonnasõbralik piirkond. Kaasaegne haridusvõrgustik ja ambitsioonikas ettevõtlus.	Head vaba aja veetmise võimalused. Konkurentsivõimeline haridus erinevates kooliastmetes.
Haljala valla arengukava 2018-2030	Elanike heaolu kasvuks tingimuste loomine	Kvaliteetse ja mitmekesise huvihariduse võimaldamine.
Rakvere valla arengukava aastateks 2019-2035	Kasvav heaolu, tasakaalustatud areng ja turvalisust pakkuv elupaik.	Noored on avatud maailmavaatega ja positiivse ellusuhtumisega ettevõtlikud ja väärtustatud kogukonna liikmed ning toimib noorsoolane süsteemne koostöö.
Rakvere linna arengukava 2018-2030	Nooruslik ja ulja mõtteviisiga linn meelepärase ja tasuva tööga, tagatud on heal tasemel esmased teenused, rahulik elukeskkond.	Välja kujunenud koostöövormid kutseharidust, kõrgharidust ja täiskasvanute täiendusõpet pakkuvate asutustega, arvestatakse ümbruskonna tööjõuturu vajadusi.
Vinni valla arengukava aastateks 2019-2030	Võimalusterohke ja inimkeskne vald, kus on tegus ettevõtlus, toimivad ühendused, koostööaldis kogukond, kättesaadavad teenused, hoitud looduskeskkond, omanäoline kultuurikeskkond ja kvaliteetse hariduse saamise võimalused.	Vinni vallas on võimalik omandada kaasaegset, kvaliteetset ja konkurentsivõimelist haridust.
Viru-Nigula valla arengukava 2019-2026	Turvaline, hooliv ja uuendusmeelne ning elanikke, elu- ja majanduskeskkonda ning ajalugu väärtustav ettevõtjasõbralik ning tugeva ühtse kogukonnaga tegus kohalik omavalitsus,	Koolides õppetöö sidumine karjääriplaneerimise kaudu tööturu vajadustega, et õppijad oleksid valmis teadlike edasiõppimise valikute tegemiseks ja edukaks tööturule sisenemiseks. Õppijate ja vanemate nõustamine kohaliku tööturu arengust.
Väike-Maarja valla arengukava 2019-2027	Väike-Maarja vald on vaimu ja väega tegutsev paikkond - tegus, hooliv ning meeldiva elu- ja töökeskkonnaga.	Väike-Maarja koolides võimaldatakse ettevõtlusõpet. Noortekeskus pakub mitmekülgeid tegevusi.
Tapa valla arengukava 2018-2025	Avalik ruum on korrastatud ja puhas, tehniline infrastruktuur on kaasaegne, vald on kaetud kiire interneti- ja transpordivõrgustikuga.	Kõigile valla lastele ja õpilastele on tagatud võimetekohane haridus, sh huviharidus.

Allikas: Autori koostatud; Kadrina, Haljala, Rakvere, Viru-Nigula, Väike-Maarja, Tapa ja Vinni valla ning Rakvere linna arengudokumentide järgi.

LISA 2 INTERVJUU KÜSIMUSED

1. Kirjeldage palun oma noortekeskust. Millised noored siin käivad? Millistele noortele on noortekeskus mõeldud?
2. Iseloomustage palun noortekeskuses käivat noort?
3. Milliste oskustega seostuvad Teile sotsiaalsed oskused?
4. Kuidas Te hindate noortekeskuses käivate noorte sotsiaalseid oskuseid?
5. Millised oskused on noortel väga head? Milles see väljendub?
6. Milliseid oskuseid oleks noorel vaja veel toetada? Milles see väljendub?
7. Kes peaks aitama noorel neid oskuseid arendada?
8. Millisena Te näete siin noortekeskuse rolli?
9. Millised pädevusi Te noortes läbi enda noortekeskuse tegevuse arendate ja läbi milliste tegevuste Te neid arendate?
10. Millised on need olulised oskused, mis on noorele vajalikud tööhõivevalmiduse saavutamisel? Miks?
11. Kirjeldage palun enda tööd siin noortekeskuses? Mida Te siin teete?
12. Mis on teie noortekeskuse eesmärk?
13. Milliseid väärtusi teie noortekeskuses noorele edasi annab?
14. Millisena te näete enda rolli noore elus, kes siin noortekeskuses käib? Miks Te nii arvate?
15. Milline peab olema noorsootöötaja?
16. Mis Teile oma töös rõõmu valmistab?
17. Mis on Teile teie töö juures raske ja millised on väljakutsed? Kelle käest teie saate nõu küsida? Millest tunnete puudust?
18. Miks peaks noor tulema noortekeskusesse?
19. Mis on noortekeskuse ülesanne noore elus praegu ja kuidas see mõjutab noort tulevikus?
20. On Teil endal veel midagi lisada?

LISA 3 NOORTEKESKUSED JA NOORTETOAD

Noortekeskused ja noortetoad Lääne-Virumaal 01.01.2019 seisuga

Kohalik omavalitsus	Noortekeskused
Rakvere linn	Rakvere Avatud Noortekeskus
Vinni vald	Viru-Jaagupi noortetuba
	Vinni-Pajusti noortetuba
	Kadila noortetuba
	Laekvere noortetuba
	Ulvi noortetuba
	MTÜ Roela Noortemaja
Viru-Nigula vald	Kunda Noortemaja
	Viru-Nigula Noortetuba
	Aseri Noortekeskus
Väike-Maarja vald	Väike-Maarja noortekeskus
	Simuna noortekeskus
	Rakke noortekeskus
Rakvere vald	Sõmeru noortekeskus
	Roodevälja Noortekeskus
	Uhtna noortekeskus
	Arkna noortekeskus
	Lasila noortekeskus
	Ubja noortekeskus
	Vaeküla noortekeskus
	Lepna lastetuba
Haljala vald	Haljala noortekeskus
	Võsu Noortetuba
Tapa vald	Tapa Laste- ja Noortekeskus
	Tamsalu Noortekeskus
	Vajangu noortekeskus
	Moe noortetuba
Kadrina vald	Kadrina huvi- ja noortekeskus

Allikas: Autori koostatud

Mina, Moonika Aruvainu (isikukood 48308275212),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Sotsiaalsete oskuste võimendamise olulisus noore tööhõivevalmiduse saavutamisel noorsootöötajate arusaamades Lääne-Virumaa näitel”, mille juhendaja on Epp Adler, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Moonika Aruvainu 20.05.2019